

J/9/376 5/9/376

দৃষ্টি দৃষ্টি

তরুণ কুমার ভাট্ট

*

খগেন্দ্র নাথায়ণ দত্তবক্স

এল বি এছ পার্লিকেশন

গোপীনাথ বসদলৈ বোড

গুরাহাটি, ৭৮১০০১

DRISTI DRISTI, a novel written by Sree Taroon Coomar
Bhaduri and translated by Sree Khagendra Narayan Dutta
Baruah and published by LBS Publications, G. N. Bordoloi
Road, Ambari : Guwahati-1., 1st Edition 1982 April.
Price 6/-

প্রকাশক : এল বি এছ পাব্লিকেশ্যন, জি. এন. বি. ৰোড
আমবাৰী : গুৱাহাটী : প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৮২ এপ্ৰিল
মূল্য : ছয় টকা মাথোন
ছপাইছে বিচিত্ৰনাৰায়ণ প্ৰিণ্টিং প্ৰেছ, আমবাৰী, গুৱাহাটী-১.

“আমি যিমানখিনি কৰিবলগীয়া আছিল সকলো
খিনিয়েভো কৰিছোঁ। অক্লিজেদে দি আৰু অলপ সময় বাধিম,
তাৰপিছত যি হয় হব।”

কুস্তিৰ ভাব হ’ল কথাবোৰ যেন দূৰৈৰপৰা ভাঁহি আহিছে।
ক্ষীণ, কিন্তু স্পষ্ট। শেষৰ কথাখিনি শুনি কুস্তি চমকি উঠিল।
“তাৰ পিছত যি হয় হব” এয়াটো তেওঁৰ অতি পৰিচিত কথা,
আৰু ডিঙিৰ স্বৰ? সেয়াও যেন খুব চিনাকি। কোন? কোনে
কথা ক’লে? কুস্তি অজানিতে প্ৰায় চিঞৰি উঠিল।

ক’তা, ইয়াততো কোনো নাই মা। ওচৰৰ কোঠালীটোত
ডাক্তৰসকলে কথা কৈ আছে। কৰ্ণই মাকৰ ওচৰত বহি মূৰত
হাত বুলাই বুলাই কথাষাৰ ক’লে।

বোধহয় মই ভুল শুনিছোঁ—কুস্তিয়ে অৱশ্য ভাবে নিজকে বিচিনাত
এৰি দিলে।

কি ভুল শুনিছা মা? কৰ্ণই সোধিলে।

কুস্তিয়ে একো উত্তৰ নিদিলে। তেওঁ যেন এই পৃথিৱীৰ মানুহ
নহয়। অইন এখন পৃথিৱীৰ মানুহ। তেওঁ যেন তেওঁৰ দৃষ্টিহীন
চকুৰেও অতীতক দেখা পাইছে। একেবাৰে অস্পষ্ট নহয়। তেওঁৰ
স্মৃতিৰ মণিকোঠাৰ ছৰাববোৰ এখন এখনকৈ খোল খাই যায়,
আৰু মানস পটত ভাঁহি উঠে পাৰ হৈ যোৱা বাইশ বছৰৰ বেদ-
নাৰেভৰা ইতিহাস। ইতিহাসেতো মিছা নকৰ। তেনেহলে
কুস্তিৰ জীৱনৰ ইতিহাস কিয় মিছাবে ভবা?

বাইশ বছৰ। কেনেকৈ কি হ’ল কুস্তিয়ে আজিও একোকে
বুজিব পৰা নাই। কুস্তিৰ ওঁঠৰ কোনত হাঁহি দেখা গ’ল। নিজে

মনে মনে ক'লে—যি হ'ল হ'ল। তাৰ পিছত যি হয় হব। খুব পৰিচিত কথা আৰু তাতোকৈ বেছি পৰিচিত কৰ্ত্তৰ স্বৰ। ক'ত কেতিয়া শুনিছিল ? কুন্তিয়ে ভাবিবলৈ চেষ্টা কৰে। তেওঁৰ দৃষ্টিহীন চকুৰ সন্মুখত ভাঁহি উঠে বাইশ বছৰ আগৰ এক সুন্দৰ সন্ধ্যা।

মৃগাঙ্কই তেওঁৰ বগা ফিয়েট গাড়ীখনলৈ গাৰ্লচ কলেজৰ সন্মুখত উপস্থিত। দূৰৈৰ পৰা মৃগাঙ্কই দেখা পালে কুন্তি আৰু তেওঁৰ লগৰ কেইগৰাকীমান বান্ধবী চিৰিয়েদি নামি আহিছে। দুই-এটি মন্তব্যও তেওঁৰ কানত পৰিলহি—

: তোমাৰ তেওঁ আহি পালেহি—কোনোবা এগৰাকীয়ে কুন্তিক চিকুটি দিলে। আৰু কিমানদিন এনেভাৱে থাকিবা, কিবা এটা কৰি পেলোৱা—আৰু এগৰাকীৰ মন্তব্য।

প্ৰায় দৌৰি আহি কুন্তি গাড়ীত বহিলহি।—ইমান পলম কিয় হ'ল ? মৃগাঙ্কক স্মিলিলে।

হস্পিতালত আজি কাম বহুত আছিল; কেইবাটাও ইমার্জেন্সী কেচ আহিছিল—গাড়ী ষ্টাৰ্ট দি মৃগাঙ্কই ক'লে। কিন্তু দুই এবাৰ ঘড় ঘড় কৰি ইঞ্জিন বন্ধ হৈ গ'ল। পুনৰ গাড়ী ষ্টাৰ্ট কৰিব নোৱাৰিলে। কপালৰ ঘাম মছি মছি মৃগাঙ্কই ক'লে অলপ পুছ কৰিলেই ষ্টাৰ্ট হ'ব—কৈ গাড়ীৰ পৰা নামি আহিল। খিল খিল কৈ হাঁহি হাঁহি কুন্তিয়েও গাড়ীৰ পৰা নামি ঠেলিব ধৰিলে। গাড়ী লগে লগে ষ্টাৰ্ট হ'ল।

—ব'লা আজি অলপ দূৰলৈ যাওঁগৈ। মৃগাঙ্কই ক'লে।

—যদি মাজপথত হঠাৎ তোমাৰ গাড়ীৰ ষ্টাৰ্ট বন্ধ হয় তেতিয়া কি হ'ব ? কুন্তিয়ে স্মিলিলে।

—আগতে যাওঁ বলাছোন, তাৰপিছত যি হয় হ'ব—কথাষাৰ কৈ মৃগাঙ্কই সোঁফালে গাড়ী ঘূৰালে।

আমি যি কৰিছোঁ বোধ হয় বেচ এটি স্কেণ্ডল হ'ব। কুন্তিয়ে মৃগাঙ্কৰ টাই ঠিক কৰি ক'লে।

—ভাবিছা কিয়, পৃথিৱীৰ বিভিন্ন স্কেণ্ডলৰ ভিতৰত আমাৰ স্কেণ্ডল হেৰাই যাব। ইমানবোৰ স্কেণ্ডলৰ ভিতৰত আমাৰ এই স্কেণ্ডলৰ কথা জানো কাৰোবাৰ মনত থাকিব ? মৃগাঙ্কই আকাশৰ ফালে চাই ক'লে।

আকাশখন বেছ ক'লা হৈ আ'হছে। জোৰে বতাহ বলাৰ শব্দ কানলৈ আহিল। মৃগাঙ্কই প্ৰমাদ গ'নিলে। নগৰ এৰি তেওঁলোক বহুদূৰ আগুৱাই আহিছে, হঠাতে যদি ধুমুহা-বৰষুণ আহে আগলৈ যোৱাও বিপদ পিচলৈ উভতি যোৱাতোও বিপদ। তথাপিও মৃগাঙ্কই আগুৱাই যোৱাটোৱে ঠিক কৰিলে। সন্মুখত হয়তো আশ্ৰয় পোৱা যাবও পাবে। উভতি যোৱাৰ বাটতটো একোৰে নাই।

মৃগাঙ্কৰ চিন্তাৰ বেশ কুন্তিৰ প্ৰশ্নত হেৰাই যায়—তুমি জানো কিবা ঠিক কৰিছা, এইবাৰ কি কৰিবা ?

—প্ৰায় ঠিক কৰি পেলাইছোঁ। মই অফথোমলজীত পোষ্ট গ্ৰেজুৱেট কৰিম। মোৰ বহুদিনৰ সপোন মই খুব ডাঙৰ চকুৰ ডাক্তৰ হ'ম।

—ইমান বিষয় থাকোতে কিয় চকুৰ ডাক্তৰ হবলৈ যাবা।

—জানা কুন্তি, কব নোৱাৰোঁ কিয় অন্ধসকলৰ কাৰণে মোৰ এটি অদ্ভুত সমবেদনা আছে। মই জানিব খুজিছোঁ, বুজিব চেষ্টা কৰিছোঁ তেওঁলোকৰ পৃথিৱীখন কেনেকুৱা। যেতিয়া হাতত লাঠি লোৱা পথত অন্ধসকলক দেখা পাওঁ মোৰ মনতো যেন কেনেকুৱা হৈ উঠে। এই সুন্দৰ পৃথিৱী—এই ফুল, ফল, গছ-লতা, সূৰ্য উঠা, অস্ত যোৱা, পূৰ্ণিমাৰ বাতি—তেওঁলোকেতো একোকে বুজিব বা জানিব নোৱাৰে। সেই কাৰণে ভাবোঁ, যদি তেওঁলোকৰ কাৰণে কিবা কৰিব পাৰোঁ মোৰ ডাক্তৰ হোৱাতো সাৰ্থক হ'ব। এটি কথা কুন্তি, একো নাভাবাতো ?

—কোৱা না কি কবা ?

যোতৱাই তোমাক দেখা পাওঁ তেতিয়া ভাব হয় তোমাৰ এই

সুন্দৰ হৰিণীৰ দৰে চকু যদি সকলোৰে হ'লহেঁতেন তেনেহলে এই পৃথিৱীখন কিমান সুন্দৰ আৰু সুখকৰ হ'লহেঁতেন।

—মোৰ চকুত তুমি কি এনে কিবা এটা দেখা পোৱা ?

—সেয়া তুমি বুজিবা। তোমাৰ সেই চকু দেখিয়েই মই তোমাৰ প্ৰেমত পৰিছিলোঁ। সেই গান এটি আছে নহয়—
দেখেছি তাৰ কালো হৰিণ চোখ।

খিলাখলাই কুন্তিয়ে হাঁহি দিলে—বাক, এদিনাখন যদি মই অন্ধ হৈ যাওঁ ?

আৰু আৰ্তনাদ কৰি উঠে যুগাক্ষ, প্ৰীজ কুন্তি, এইবোৰ কথা নকবা।

—কিয়, এটি ৰোমাণ্টিক আৰু ড্ৰামাটিক কথা নহব জামো ?
তোমাৰ বাগদত্তা হঠাতে অন্ধ হৈ গ'ল আৰু তুমি এজন নাম কৰা
অকথোম'লাজক চাৰ্জন-অপাৰেচন কৰি মোৰ দৃষ্টি ওভটাই আনিলা
—বেচ ভাল হব। একেবাৰে হিন্দী চিনেমাৰ প্ৰট।

—কুন্তি, প্ৰীজ সেইবোৰ কথা নকবা—যুগাক্ষই গাড়ী চলাই
থাকোতেই কুন্তিৰ সোঁচকুতোৰ ওপৰত নিজৰ ওঁঠটো লাহে লাহে
বুলাই দিয়ে। কুন্তি বঙা পৰিল। তেওঁৰ গোটেই শৰীৰত এটি
শিহৰণ উঠে। ভাব হয় নিশ্বাসত যেন জুই লাগিছে। কুন্তি যুগাক্ষৰ
আৰু কাষ চাপি আছে।

হঠাতে বিজুলী মাৰে। ক'বাত যেন প্ৰচণ্ড শব্দ কৰি বজ্জ-
পাত পৰিল। ভয়তে কুন্তিয়ে যুগাক্ষক সাবটি ধৰিলে। অলপ
পিছতে অবিৰাম ভাবে বৰষুণ দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। হঠাতে
গোঁ গোঁ শব্দ কৰি যুগাক্ষৰ গাড়ী বন্ধ হৈ গ'ল।

—কি হ'ল ? কুন্তিয়ে ভয় খালে।

—কি হব, গাড়ী পুনৰ আকৌ নচলা হ'ল।

তেনেহলে ? কুন্তিৰ চকুৰে মুখে আতঙ্কৰ চিন।

সমুখত পোহৰ দেখা পাইছোঁ, সম্ভৱতঃ ডাকবাংলো। গাড়ীখন
ইয়াত থৈ আমি তাতেই আশ্ৰয় লব লাগিব। ভাব পিছত যি হয়
হব।

—কিন্তু ডাকবাংলো পাওঁতে আমি একেবাৰে ভিত্তিম।

—ইয়াৰ বাহিৰে অইন একো উপায় নাই কুন্তি।

গাড়ী বন্ধ কৰি দুয়ো ডাকবাংলোৰ ফালে যাবলৈ ধৰিলে।
কিমানখিনিযে বা দূৰ তথাপিও দুয়ো বৰষুণত একেবাৰে ভিত্তি গ'ল।
টেঁচা বতাহত দুয়ো কঁপিছে। ডাকবাংলো খালি আছিল, গতিকে
ঠাই পোৱাত অসুবিধা নহল। কিন্তু এনেকুৱা ভাগ্য যে ভিতৰলৈ
সোমোওঁতেই দপ্ কৈ লাইট জ্বলাই গ'ল। ভয়ত, আতঙ্কত কুন্তিয়ে
যুগাক্ষক সাবটি মাৰি ধৰিলে।

ঠিক সেই মুহূৰ্তত পুনৰ বিজুলী মাৰিলে আৰু পিছ মুহূৰ্ততে কৰ-
বাত বিকট শব্দ কৰি বজ্জপাত পৰিল। কুন্তিয়ে নিবিড়ভাবে যুগাক্ষক
সাবটি ধৰিলে।

দুৰাৰত টোকৰ পৰোতেই দুয়োৰে সম্বন্ধ উভতি আহিল।

'চাহাব চায়' বুলি খানচামাই চাহৰ ট্ৰে লৈ সোমাই আহিল।
এডাল মমবাতি জ্বলাই দিওঁতেই কোঠাতো আলোকিত হৈ উঠিল।
তাৰ পিছত ফায়াৰপ্লেচত জুই দিওঁতেই কোঠাটো গৰম হৈ উঠিল।
নিঃশব্দে খানচামা ওলাই গ'ল। ক্ষীণ পোহৰ আৰু ক্ষীণ
অন্ধকাৰৰ মাজত কুন্তি আৰু যুগাক্ষ সমুখা সমুখিকৈ বহি আছে।
চাহৰ কাপত চামুচৰ ঠুংঠাং শব্দ। পানীত তিত্তি কুন্তিৰ শাৰীখন
গোটেই দেহত লিপিত খাই আছে। যুগাক্ষই এক দৃষ্টিৰে কুন্তিলৈ
চাই আহিল।

—তেনেকৈ কি চাই আছা ?

—নাই, একো চোৱা নাই—যুগাক্ষৰ ডিঙিৰ স্বৰ অস্বাভাৱিক
শুনা গ'ল।

চাহ শেহ কৰি দুয়ো কঁপি কঁপি ফায়াৰ প্লেচৰ সমুখত বহিলহি।
বাহিৰত ঘোৰ অন্ধকাৰ। বৰষুণৰ শব্দৰ বাহিৰে একোকে শুনা
নাযায়। মাজে মাজে বিজুলী মাৰে। মুহূৰ্তৰ কাৰণে কোঠাটোত
পোহৰ পৰি পুনৰ সেই অন্ধকাৰ। ভয় আতঙ্কত কুন্তিয়ে যুগাক্ষক
পুনৰ সাবটি মাৰি ধৰিলে। তাৰপিছত কিহৰ পৰা কি হৈ গ'ল।

মৃগাঙ্কই কুস্তিক তেওঁৰ বুকুৰ মাজলৈ টানি ললে। ছয়োৰে নিশ্বাসত জুই.....কুস্তিকৰ ভাব হ'ল তেওঁৰ দেহ যেন মৃগাঙ্কৰ দেহৰ সৈতে মিলি গৈছে.....ভাব হ'ল তেওঁলোক দুয়োজনেই যেন অন্ধকাৰ এক পাতালৰ গহ্বৰলৈ নামি গৈছে। কুস্তিকৰ মুখৰ পৰা এটি অশ্রুট আৰ্তনাদ ওলাল, মৃগাঙ্ক প্ৰীজ : প্ৰীজ মৃগাঙ্ক—প্ৰীজ—

—কুস্তিক প্ৰীজ—মৃগাঙ্কই ঘনে ঘনে উশাহ পেলাইছে।

—নহয় মৃগাঙ্ক—নহয়, কুস্তিকৰ সকলো সংযম কৰবাত যেন বাণ-পানীত উটি গ'ল। এক অদ্ভুত অনুভূতি। এটি সময়ত বেদনা আৰু আনন্দত কুস্তিক আৰ্তনাদ কৰি উঠিল। তাৰ পিছত কান্দোনত ভাঙি পৰিল—এয়া তুমি কি কৰিলা-- ?

—মই—মই—কি জানো কি হৈ গ'ল একোকে গম নাপালো।

উচুপি কুস্তিকে কান্দিবলৈ ধৰিলে—ইয়াৰ পৰিণতি কি তুমি জানো জানা মৃগাঙ্ক ?

নিশ্চল হৈ মৃগাঙ্ক বহি আছিল। অলপ সময় পিছত ক'লে, ও, জানো। যি হবৰ সেয়া হৈ গ'ল তাৰ পিছত যি হয় হব।

তুমি মানুহ হয় নে নহয় মৃগাঙ্ক—ইমান সহজতে তুমি কব পাৰিলা যি হয় হব ? ত্ৰুৰ নাগিনীৰ দৰে কুস্তিক ফোঁচ কৈ উঠিল।

—কুস্তিক তুমি মোক ভুল বুজিছা। মই সহজ ভাবে কথাখিনি কোৱা নাই। মোৰ নিজৰ দায়িত্ব মই জানো। মৃগাঙ্কই আত্ম-বিশ্বাসৰে ক'লে।

তেওঁলোক গোটেইবাতি ডাকবাংলোতে থাকিল। বাতিপুৰালৈ বৰষুণ বন্ধ হ'ল। খানচামাৰ সাহায্যত কোনোমতে গাড়ীখন ঠাট কৰিলে। উভতি আহোতে গোটেইটো বাটত ছয়ো একো কথা নাপাতিলে।

চিন্তা, ভাৱনাত সেই বাতি কুস্তিক একোতেই টোপনি নাছিল। এটি মুহূৰ্ত্তৰ দুৰ্বলতাই তেওঁক কলে লৈ গৈছিল। কিবা এটি যদি হয় তেনেহলে তেওঁ বাহিৰত কেনেকৈ মুখ দেখুৱাব ? নহয়, নহয়

মৃগাঙ্ক কাপুৰুষ নহয়, তেওঁ নিশ্চয় কুস্তিক বিয়া কৰাব। কিন্তু মৃগাঙ্কই যদি বিয়া নকৰায়। তেওঁ যদি কাপুৰুষৰ দৰে সকলো দায়িত্ব এৰি আত্মৰি যায়—ভেনেহলে ? এটি উপায় তেওঁৰ মনলৈ আহিছে আত্মহত্যা। নাই নাই নাই কুস্তিকে সেয়া কেতিয়াও নকৰে। তেওঁ যে এই সুন্দৰ পৃথিৱীত জীয়াই থাকিব বিচাৰে। কুস্তিকৰ মূৰটো যেন ঘূৰিবলৈ ধৰে। তেওঁ পুনৰ একো ভাবিব নোৱাৰা হ'ল।

o o o

এফালে মৃগাঙ্কও বিছনাত ছটফটাই আছে—এয়া কি হ'ল ? কণিকৰ উত্তেজনা আৰু দুৰ্বলতাৰ শেষ ক'ত ? নহয়, তেওঁ কাপুৰুষ নহয়। তেওঁ কুস্তিক বিয়া কৰাবই। বিয়া তেওঁ কৰালেহেঁতেন কিন্তু বৰ্তমান অৱস্থা অত্যাধৰণৰ। গতিকে এতিয়া পলম কৰিব পৰা নাযায়। কিন্তু তেওঁৰ মাক-দেউতাকে যদি বাধা দিয়ে নাইবা আশাও কৰে—ভেনেহলে মৃগাঙ্কই কি কৰিব ? মাক-দেউতাক জানো তেওঁ উপেক্ষা কৰিব ? ও, যদি এয়োজন হয় মৃগাঙ্কই সেয়া কৰিবই। কুস্তিকৰ কাৰণে তেওঁ সকলো ত্যাগ কৰিবলৈ প্রস্তুত। কিন্তু কুস্তিক তেওঁ কেতিয়াও এৰি নিদিয়ে। সংশয়ৰ চিন্তাত এটি সময়ত মৃগাঙ্কৰ লাহে লাহে টোপনি আহিল।

ইয়াৰ পিছত আগৰ দৰেই মৃগাঙ্কই কুস্তিকৰ কলেজৰ সন্মুখত গাড়ী বাধিছে আৰু কুস্তিক দৌৰি আহি গাড়ীত বহিছেহি। ইফালে সিফালে ঘূৰি তেওঁলোক পাৰ্কত বহিছে, কিন্তু ক'বাত যেন এটি ছন্দপতন হৈছে সৰু সৰু ভঙা কথা। যেন মাথো কব লাগে কাৰনেই কথা কৈছে।

বাতি হলেই এক আতঙ্কই কুস্তিক আত্মৰি ধৰে। আকাশত মেঘ নাইবা এজাক বৰষুণে তেওঁৰ মনত বিভীষিকাৰ সৃষ্টি কৰে। কুস্তিকে মৃগাঙ্কক কয় বলা ঘৰলৈ যাওঁগৈ। মেঘ দিছে। হয়তো বৰষুণ দিব।

—কি হৈছে। এতিয়া বৰষুণ নিদিয়া—মৃগাঙ্কই বুজাবলৈ চেষ্টা কৰে।

—নহয় বলা এতিয়াই বাওঁগৈ। তুমি যদি নোযোৱা মই অকলে বাম—কুন্তি প্ৰায় চিঞৰি উঠে।

মৃগাঙ্কই, সহজ ভাবে কয়, তোমাৰ আজি কালি কি হৈছে, সকলো সময়তে তুমি অতি মৰ্তক। ক'তা আগতেতো এনেকুৱা হোৱা নাছিল।

—কি হৈছে তুমি নাজানা? নিজকে জানো কেছুৱা বুলি ভাবিছা? আগৰ মই আৰু সেই বাতিৰ পিছৰ মোৰ মাজত তুমি পাৰ্থক্য দেখা পোৱা নাই? কুন্তি চিঞৰি উঠে।

—কি হৈছে কুন্তি এনেকুৱাখন কিয় কৰিছা? মই জানো মোৰ দাবিৰ অস্বীকাৰ কৰিছোঁ?

—কিন্তু স্বীকাৰ কৰাৰ কোনো স্পষ্ট লক্ষণতো মই দেখা পোৱা নাই। সময় হলেই পাবা। মই কাপুকৰৰ দৰে নপলাওঁ। এয়া তুমি স্থিৰ জানিবা। সকলো দোষ তুমি মোৰেই দেখিলা? মৃগাঙ্কই প্ৰায় অহুন্নয়ৰ স্বৰত ক'লে।

—মই মানিছোঁ দোষ নাইবা ভুল যিয়েই কোৱা মোৰো আছিল। কিন্তু সেই বুলি জানো সেই ভুলৰ ক্ষতিপূৰণ ময়েই দিব লাগিব—সেই গানি জানো মই চিৰজীৱন কঢ়িয়াব লাগিব আৰু তুমি দূৰৈত ঠিয় হৈয়ে চাই থাকিবা?

—নহয় কুন্তি, নহয়। মই ঠিক সময়তে তোমাৰ ওচৰত ঠিয় হমহি—তুমি মোক বিশ্বাস কৰা।

মই যেতিয়া মোৰ নিজৰ ওপৰতেই বিশ্বাস হেৰুৱাইছোঁ তেতিয়া অইনৰ ওপৰত কি বিশ্বাস ৰাখিম মৃগাঙ্ক?

—এয়া তুমি কি কৈছা কুন্তি?

—মই ঠিকেই কৈছোঁ।

—কুন্তি প্ৰীত।

কুন্তি কান্দোনত ভাঙি পৰিল। —নো নো মৃগাঙ্ক, আই ডোন্ট ৱাণ্ট টু বী এনাডৰ আনওৱেড মাদাৰ। মই কুমাৰী মা হ'বলৈ নিবিচাৰোঁ।

—মইতো তোমাক সেয়া হ'বলৈ কোৱা নাই। মোক অলপ সময় দিয়া। এই বিয়াত মা-দেউতাৰ মত নাপাওঁ, সেয়া মই জানো। মোৰ ইণ্টাৰনশ্বিপ শেষ হলেই চাকৰী পাম। তেতিয়া আমাৰ বিয়াত কোনো বাধা নাথাকিব।

—কেতিয়া শেষ হ'ব তেমাৰ ইণ্টাৰনশ্বিপ?

—আৰু এমাহ আছে। মা-দেউতাৰ অমতত বিয়া হলেই মোৰ এটি ক্ষতি হ'ব। —ভাবিছিলোঁ বিলাতলৈ গৈ পোষ্ট গ্ৰেজুয়েচন লম। সেয়া নহ'ব। আৰু চকুৰ ডাঙৰ ডাঙৰো হ'ব নোৱাৰিম।

—কিয়, স্কলাৰচিপ জানো নাপাবা?

—সেয়া বহুত কষ্ট কৰিব লাগিব।

পিছ মূহূৰ্ততেই মৃগাঙ্কই কথাষাৰ কৈছিল—কুন্তি কালিলৈ মই এমাহৰ কাৰণে বাহিৰলৈ যাব লাগিব। আমাক ডিউটি দিছে গাঁৱৰ গ্ৰাইমাৰী হেলথ্ চেন্টাৰত। তাৰপৰা উভতি আহিয়েই মই চাকৰী পাম। আৰু তাৰ পাছত তুমি আৰু মই—তুমি আৰু মই—কেনে?

মৃগাঙ্কৰ হাতখন কুন্তিয়ে নিজৰ হাতৰ মুঠিলৈ ক'লে, তাৰ পাছত তুমি আৰু মই।

বাইশ বছৰ আগৰ ঘটনা—অথচ কুন্তিয়ে যেন সকলো ছবিৰ দৰে দেখা পাইছে। এটাৰ পিছত এটা কোনোবাটো স্পষ্ট, কোনোবাটো অস্পষ্ট।

এমাহৰ পাছত মৃগাঙ্ক গাঁৱৰ গ্ৰাইমাৰী হেলথ্ চেন্টাৰৰপৰা উভতি আহি নিজৰ ঘৰত মালপত্ৰ থৈ পোনে পোনে কুন্তিৰ ঘৰলৈ আহিছে। আনন্দত চিঞৰি কৈছে—কুন্তি, মোৰ চাকৰী হৈছে।

—কোন ডিপাৰ্টমেন্ট?

—মই যি বিচাৰিছিলোঁ।। অথোম'লজী।

—কিন্তু তোমাৰ পোষ্ট গ্ৰেজুয়েচনৰ কি হ'ব ?

—মই কলম্বো প্লেণত স্কলাৰচিপৰ কাৰণে দৰখাস্ত কৰিছোঁ। খুব সম্ভৱ পাম।

—সেয়াতো পাবা, —কিন্তু মোৰ কি হ'ব ?

—তুমি অকাৰণ চিন্তা কৰিছা কুন্তি। চাকৰীত জইন কৰিয়েই তোমাক বিয়া কৰাম।

—কিন্তু তোমাৰ মা-দেউতা ?

—সেয়া দেখা যাব। আগতে বিয়াতো হওঁক। তাৰ পাছত যি হয় হ'ব।

তোমাৰ এই 'তাৰ পাছত যি হয় হ'ব' এয়াই এদিনাখন তোমাক ডুবাৰ।

—কিয়, কথাতো আছেই 'কে চাৰা চাৰা' হোৱাট এভাৰ উইল বী উইল। মৃগাঙ্ক খুব উৎফুল্ল বুলি ভাব হ'ল। হাঁহি আৰু আনন্দত সেই আবেলি কুন্তিৰ খুব মধুৰ বুলি ভাব হৈছিল। কোনো গ্লানি, কোনো ক্ষোভ নাইবা দুখ একোৱে তেওঁক স্পৰ্শ কৰিব পৰা নাছিল। কুন্তিৰ ভাব হৈছিল তেওঁ যেন এচপৰা পাতল মেঘৰ ওপৰত উঠি গৈছে। কিন্তু বগা পাতল মেঘ বেছি সময় থকা নাছিল। তাৰ পাছতে আহিছে ডাঠ এচপৰা কলা মেঘ।

পিছদিনাখন ৰাতিপুৱাই কুন্তিয়ে গম পাইছিল তেওঁ যি ভাবিছিল সেয়াই হৈছে। তেওঁৰ সৰ্বনাশ হ'বলৈ ধৰিছে। মুহূৰ্ততে কুন্তিয়ে সকলো ঠিক কৰি পেলালে। তেওঁ একোতেই কুমাৰী মা হ'বলৈ খোজা নাই। কিন্তু মৃগাঙ্কই যদি তেওঁক এতিয়াই বিয়া নকৰায় তেনেহলে লোক-সমাজত কেনেকৈ মুখ দেখুৱাব। এটি নিৰীহ শিশু-সি কি দোষ কৰিলে ? কুন্তিয়ে সেই শিশুক অস্বীকাৰ নকৰে। কুন্তি এই নগৰৰ পৰা আঁতৰি যাবগৈ—বহু দূৰলৈ।

বিন্দুমাত্ৰ সময় নষ্ট নকৰি কুন্তিয়ে মৃগাঙ্কলৈ চিঠি লিখিলে।

মৃগাঙ্ক,

এই, তোমাৰ যি হয় সেয়া হ'ব, সেয়াই হৈছে। মই মা হ'বলৈ গৈছোঁ। আৰু কিছুদিন পাছত লোক-সমাজত মই মুখ দেখুৱাব নোৱাৰিম। মই আজি আবেলি পাঁচ বজালৈ তোমাৰ চিঠিৰ অপেক্ষা কৰিম। যদি কথা দিয়া অহা পোন্ধৰ দিনৰ ভিতৰত আমাৰ বিয়া হয় তেতিয়া ভাল। নহলে মই আজিয়েই নগৰ এৰি যামগৈ। কাৰণ মোক বিচাৰি নাপাবা। তোমাৰ সন্তানৰ মাতৃ হ'বলৈ মোৰ কোনো আপত্তি নাই। মই কুমাৰী মা হম ঠিকেই, কিন্তু তোমাৰ সন্তানে নাজানিব তেওঁৰ দেউতাক কোন। তুমি মোক কোৱা—মই তেওঁক কি কম ? বহু ভালপোৱা ব'ল। — ইতি

কুন্তি।

○ ○ ○

মৃগাঙ্কই চিঠিখন পঢ়ি হাঁহিলে। আজি ৰাতিপুৱাই তেওঁৰ মাক দেউতাকৰ লগত কাজিয়া হৈছে, তেওঁ স্পষ্টকৈ জনাই দিছে তেওঁ কুন্তিক বিয়া কৰাবই। তাৰ পাছত যি হয় সেয়া হ'বই। কুন্তিয়ে সেয়া কেনেকৈ জানিব। অকল সেয়াই নহয়, তেওঁ চিভিল মেৰেজ ৰেজিষ্ট্ৰাৰৰ ওচৰত এক মাহৰ নোটিচো দিছে।

কুন্তিৰ চিঠি আৰু এবাৰ পঢ়ি মৃগাঙ্কই ঠিক কৰিলে পাঁচ বজাৰ আগতেই তেওঁ কুন্তিৰ লগত দেখা কৰিব। কুন্তি এই নগৰ এৰি গুচি যাব এই কথা তেওঁ ভাবিবই নোৱাৰে। ক'লৈ তেওঁ যাব ? আৰু যাবইবা কিয় ?

কুন্তিয়ে ঘড়ীৰ কাঁটাৰ ফালে চাই আছে। আনহাতে মৃগাঙ্কইও তেওঁৰ ঘড়ীৰ কাঁটাৰ ফালে চাইছে। চাৰি বজাত তেওঁৰ ডিউটি শেষ হ'ব আৰু লগে লগে কুন্তিৰ ঘৰলৈ যাব। আশা নিৰাশাৰ যন্ত্ৰণাত কুন্তি ছট্‌ফট্‌ কৰিছে। ঘড়ীত যেতিয়া পোনে পাঁচ বাজিলে তেতিয়া কুন্তি সকলো আশা ত্যাগ কৰি টেক্সী মাতি পঠিয়ালে। মালপত্ৰ টেক্সীত দি আৰু আধা ঘণ্টা তেওঁ অপেক্ষা কৰিলে। ঠিক পাঁচ বজাত তেওঁ টেক্সীত উঠি ৰেলৱে ষ্টেচনৰ ফালে গ'ল।

চাৰি টা পাঁচ মিনিটত মৃগাঙ্ক হস্পিতালৰপৰা ওলাই আহিল। হস্পিতালৰপৰা কুস্তিৰ ঘৰলৈ মাত্ৰ পোন্ধৰ মিনিটৰ বাট। তেওঁ ঠিক সময়তে পাবগৈ। পকেটত হাত দি চালে মেৰেজ বেজিষ্ট্ৰাৰক দিয়া নোটচৰ এটি কপি তেওঁৰ লগতে আছে। কুস্তিক তেওঁ একোকে নকয় মাত্ৰ সেই কপিটো তেওঁৰ হাতত তুলি দিব। মৃগাঙ্কৰ ভাব হ'ল যেন তেওঁৰ মূৰৰ ওপৰৰপৰা এটি প্ৰচণ্ড ভাৰ নামি গ'ল। নিজকে পাতল পাতল বুলি ভাব হ'ল। মনৰ আনন্দত গাড়ী চলাই গুণ গুণাবলৈ ধৰিলে।

কিন্তু মৃগাঙ্ক বেছি দূৰ আগবাঢ়িব নোৱাৰিলে। চাৰিআলিত মানুহৰ ভিৰ। গাড়ী আগবঢ়াই লৈ যোৱা টান। মৃগাঙ্ক গাড়ীৰপৰা নামি আগুৱাই গ'ল। চকুত পৰিল এক হৃদয়বিদাৰক দৃশ্য। —এখন স্কুল বাছৰ লগত ট্ৰাকৰ খুণ্ডা লাগিছে। বক্তান্ত অৱস্থাত চৰি-পাঁচ-জন সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালী অৰ্তনাদ কৰি আছে।

মৃগাঙ্কৰ ভিতৰৰ ডাক্তৰ মন তৎক্ষণাত সচেতন হৈ উঠিল। ভিৰ তৈলি মৃগাঙ্ক আগুৱাই গ'ল। ল'ৰা-ছোৱালীহঁতক পৰীক্ষা কৰি বুজিলে সময়মতে চিকিৎসা পালে বাচিব পাৰে। আহত ল'ৰা-ছোৱালীহঁতক মৃগাঙ্কৰ গাড়ীত তুলি দিলে। গাড়ী হস্পিতালৰ ফালে আগবাঢ়িল।

..... অপাৰেচন মেজৰপৰা মৃগাঙ্ক যেতিয়া ওলাই আহিল সময় তেতিয়া পোনে পাঁচটা। কিন্তু তেওঁ এতিয়া কেনেকৈ যাব? আহত ল'ৰা-ছোৱালীহঁতক অবজাৰভেচনত ৰাখিব লাগিব। ছজনৰ অৱস্থা খুব ক্ৰিটিকেল। পাঁচ বজাৰ ভিতৰত মৃগাঙ্ক কোনোমতে কুস্তিৰ ঘৰ নাপায়গৈ। মৃগাঙ্ক ছটফটাব ধৰিলে। হঠাতে কিবা ভাবি এম্বুলেন্সৰ ড্ৰাইভাৰ মঙ্গল সিঙক মাতি পঠিয়ালে।

—মঙ্গল সিং, তুমি এটি মোৰ কাম কৰি দিব পাৰিবা?

—কওঁক চাহেব, কি কৰিব লাগিব।

মই এখন চিঠি দিম— এই ঠিকনাত দি আহিবা। কিন্তু খুব সোনকালে। মানে পাঁচ বজাৰ আগতেই দি আহিব লাগিব।

—মই যাম আৰু আহিম চাহেব।

মৃগাঙ্কই চিঠি লিখিলে।

কুস্তি,

মই পাঁচ বজাৰ ভিতৰত আহিব নোৱাৰিম। তোমাৰ তালৈকে যাবলৈ গৈ পথত হোৱা এটি এক্সিডেণ্টত বহুতো ল'ৰা-ছোৱালী গুৰুতৰ ভাবে আহত হৈছিল গতিকে মই সিহঁতক মোৰ গাড়ীতে হস্পিতাললৈ লৈ আহিছোঁ। আৰু অলপ সময় মই সিহঁতৰ লগত থাকিবই লাগিব। এটি কথা তোমাক জনাব খুজিছোঁ —মই তোমাক বিয়া কৰাম। প্লিজ, তুমি ক'লৈকো নাযাব। যিমান ৰাতিয়ে হওঁক মই আহিমেই। মোৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰিবা। —ইতি

মৃগাঙ্ক

চিঠি পঠিয়াই মৃগাঙ্ক পোষ্ট-অপাৰেটিভ ৱাৰ্ডলৈ উভতি গৈছিল।

কিন্তু মঙ্গল সিঙে সময়মতে কুস্তিৰ ঘৰ গৈ পোৱা নাছিল। ৰাষ্ট্ৰাত লগ পাই তেওঁৰ বন্ধু-বান্ধৱে জুৱাৰ আড্ডালৈ লৈ গৈছিল। জুৱাৰ আড্ডাত জিকি মঙ্গল সিঙে বন্ধু-বান্ধৱক লৈ মদৰ দোকানলৈ গৈছিল। তেওঁ যেতিয়া কোনোমতে কুস্তিৰ ঘৰ পালেগৈ দুৱাৰত এটি বিৰাট তলা ওলমি আছে।

মৃগাঙ্ক হস্পিতালৰপৰা ওলাই আহোতে সময় তেতিয়া ৰাতি ন বজা। তেওঁ কুস্তিৰ ঘৰৰ ফালে গাড়ী চলালে। গাড়ী ঘৰৰ সন্মুখত ৰওতেই তেওঁৰ বুকু কঁপি উঠিল। ঘৰ বন্ধ, তলা ওলমি আছে। তেওঁৰ চিঠি পোৱাৰ পিছতো কুস্তি অপেক্ষা নকৰিলে। কুস্তিৰ জানো এইকণো বিশ্বাস তেওঁৰ ওপৰত নাই। তেওঁতো সকলো দায়িত্ব নিজৰ কান্ধত লৈছে। তথাপিও কুস্তি কিয় গুচি গ'ল? মুহূৰ্তৰ কাৰণে মৃগাঙ্কৰ বুকুখন বিধালে। তেওঁ ভাবিলে, ঠিক আছে, কুস্তিৰ যদি তেওঁৰ ওপৰত ইমানখিনি বিশ্বাস নাই তেনেহলে তেওঁ কিয় ইমান ভাবিব। নহয় নহয়, এয়া তেওঁ কি ভাবিছে? কিন্তু কুস্তি যে আজি খুব অসহায়।

চিৰি ভাঙি মৃগাঙ্ক ওপৰলৈ উঠি গ'ল। দুৱাৰত শব্দ কৰোতেই ঘৰৰ গিৰিহঁতে দুৱাৰ খুলি দিলে।

মৃগাঙ্কই সুধিলে তলৰ তলাত যে ভদ্রমহিলা আছিল তেওঁ ক'লৈ গৈছে আপুনি ক'ব পাৰেনে ?

—নাই নোৱাৰো। খুব ভাল ছোৱলী আছিল। অকলে আছিল। প্ৰত্যেক মাহতে মনিঅৰ্ভাৰত স্কলাৰচিপৰ টকা আহিছিল। ঠিক সময় মতে ভাৰা পাইছিলোঁ। আজি মাহৰ ভাৰা দি আবেলি কৈছিল তেওঁ আজি যাবগৈ।

—আপুনি জানো সোধা নাছিল ক'লৈ যাব ? অধীৰ ভাবে মৃগাঙ্কই সুধিলে।

—সুধিছিলো, — কৈছিল এতিয়াও ঠিক কৰা নাই। যি ফালে চকু যায় সেইফালে যাম। মই সুধিছিলো, এই নগৰখনে কি দোষ কৰিছে ? উত্তৰত কি কৈছিল জানে ? কৈছিল, দোষ এই নগৰৰ নহয়, দোষ মোৰেই। এই নগৰত থকা অধিকাৰ আৰু মোৰ নাই। এই ছোৱালীহঁতক আজি পৰ্য্যন্ত মই বুজিব নোৱাৰিলোঁ। কয় নহয় প্ৰিয়াচৰিতাম্।

মৃগাঙ্কই ভুল সংস্কৃত শ্লোক শুনাৰ কাৰণে পুনৰ অপেক্ষা নকৰিলে। ছপদাপ পুনৰ চিৰিৰে পোনে পোনে নামি ৰেল ষ্টেচনৰ ফালে আগবাঢ়িল।

কুন্তি যেতিয়া ষ্টেচন পাইছিল তেতিয়া সময় চাৰে পাঁচ বজা। কিন্তু কুন্তি ক'লৈ যাব ? আচৰিত, এই কথা তেওঁৰ মূৰলৈ অহা নাছিল। ইমান ডাঙৰ পৃথিৱীত তেওঁ ক'লৈ যাব ? কলৈ তেওঁ যাব পাৰে ? বহুতৰে কথা মনলৈ আহিল, কিন্তু মনত সংশয় জন্মিল, তেওঁলোকে জানো এই অৱস্থাত — তেওঁক আশ্ৰয় দিব ? চাকৰী হয়তো তেওঁ পাব। এম. এ. ত তেওঁ ফাৰ্ণ'ক্লাচ ফাৰ্ণ'। কিন্তু কাৰ সাহস আছে এই অৱস্থাত তেওঁক অন্ততঃ কিছুদিনলৈ আশ্ৰয় দিবলৈ। হঠাতে কুন্তিৰ মনত পৰিল শিবানী বাইদেউৰ কথা — কম বয়সতে শিবানী বাইদেউৰ বিয়া হৈছিল। লম্পট মাতাল স্বামীয়ে তেওঁৰ সকলো কাঢ়ি লৈ এদিনাখন

তেওঁক ত্যাগ কৰি গুচি গৈছিল। সেয়া বহু দিনৰ আগৰ কথা। সেই শিবানী বাইদেউ আজি নিজৰ ওপৰত বিশ্বাস ৰাখি এলাহাবাদ ইউনি-ভাৰ্চিটিৰ প্ৰফেচৰ। এসময়ত শিবানীয়ে তেওঁক খুব ভাল পাইছিল। হয়তো শিবানী বাইদেউৰে তেওঁৰ দুখ বুজি পাব। তেওঁৰ ওচৰলৈকে যাব। আৰু যদি তেওঁ ওভোতাই দিয়ে তেনেহলে ? এলাহাবাদত গঙ্গাতো আছেই। নাই নাই, এয়া কুন্তিয়ে কি ভাবিছে, তেওঁ নিজৰ প্ৰাণ লৈ যি ইচ্ছা তাকে কৰিব পাৰে, কিন্তু আৰু এটি প্ৰাণ যি তেওঁ লগত লৈ ফুৰিছে, তাক লৈতো খেলা তেওঁ অধিকাৰ নাই।

কুন্তি নিজৰ অজানিতে এখন এলাহাবাদৰ টিকেট কাটিলে। ট্ৰেন ন টা চলিচত।

খুব জোৰে গাড়ী চলাই মৃগাঙ্ক যেতিয়া ষ্টেচন পালেহি তেতিয়া ৰাতি পোনে দহটা। মৃগাঙ্কৰ চকুত পৰিল এখন গাড়ী প্লেটফৰ্ম এৰি আছে। গাৰ্ড ভানৰ শেষ ৰঙা লাইট দেখা গৈছে। এই গাড়ীখনতে জানো কুন্তি আছিল ? মৃগাঙ্কৰ বুকুখন হাহাকৰ কৰি উঠিল। তথাপিও তেওঁ প্লেটফৰ্ম আৰু ওৱেটিং কমত বিচাৰিলে। নাই, কুন্তি ক'তো নাই।

কুন্তিয়ে ট্ৰেনত বহি ভাবিছে যদি শিবানী বাইদেউৰে তেওঁক আশ্ৰয় নিদিয়ে তেতিয়া কি হ'ব ? কুন্তিয়ে অন্ধকাৰ দেখিলে। পিছত ভাব হ'ল শিবানীয়ে নিশ্চয় তেওঁক ওভোতাই নপঠিয়াই। তেওঁ নিজেওতো ভুক্তভোগী।

কিন্তু মৃগাঙ্কই তেওঁৰ লগত ইমানখিনি বিশ্বাসঘাটকতা কিয় কৰিলে ? সকলো পুৰুষেই জানো এনেকুৱা ? তেওঁ তেওঁৰ সকলো দিছিল আৰু তাৰ গতিফল জানো এয়া ? শিবানীৰ স্বামীও তাকেই কৰিছিল। কিন্তু শিবানী অন্ততঃ বিবাহিত আছিল, আৰু তেওঁ ? তেওঁতো নিজৰ দুয়োটা কুলে হেৰুৱাইছে ? পুনৰ কুন্তিয়ে একো চিন্তা কৰিব নোৱাৰা হ'ল।

এইবোৰ ভাবি থাকোতেই কুন্তিৰ টোপনি আহিল। যেতিয়া

টোপনি ভাঙিল ট্রেন প্রায় প্রয়াগ ষ্টেচনত সোমাইছে। ইয়াৰ পিছতেইতো এলাহাবাদ। কুস্তিৰ বুকুখন কঁপিব ধৰিলে। যদি শিবানী বাইদেউ! নাই পুনৰ কুস্তিয়ে ভাবিব নোৱাৰিলে।

এলাহাবাদ ষ্টেচনত নামি কুস্তি ৰিক্সাৱালাক ক'লে, জৰ্জ টাউন।

○ ○ ○

আনফালে মৃগাঙ্ক ভাৰক্ৰান্ত মন লৈ প্লেটফৰ্মৰপৰা ওলাই আহিল। নিজৰ গাড়ীত আহি বহোতেই চকুৰপৰা পানী ওলাল। কুস্তিয়ে এয়া কি কৰিলে? গোটেই জীৱন তেওঁ জানো এই গ্লানি লৈ ফুৰিব যে তেওঁ এগৰাকী কুমাৰী ছোৱালীৰ সৰ্বনাশ কৰিছে। তেওঁ নিজৰ সন্তানেও নাজানিব তেওঁ ৰ দেউতাক কোন? তেওঁ হ'ব জাবজ সন্তান। এ বাষ্টাৰ্ড। কুস্তিক তেওঁ ক'ত বিচাৰিব? কেনেকৈ তেওঁৰ আন্তৰিকতাৰ প্ৰমাণ দিব? সেই প্ৰমাণতো তেওঁৰ চিঠিতেই আছে। আৰু সেই চিঠিৰ সাক্ষীতো ড্ৰাইভাৰ মঙ্গল সিং। কিন্তু আটাইতকৈ ডাঙৰ কথা তেওঁৰ চিঠি পোৱাৰ পিছতো কুস্তি কিয় গুচি গ'ল।

কিন্তু মৃগাঙ্কই গমেই নাপালে যে কুস্তি সেই চিঠিখন পোৱাহেঁতেন নগৰ এৰি যোৱাৰ প্ৰশ্নই হুঠিলহেঁতেন। এই চিঠিৰ অপেক্ষাতে কুস্তিয়ে কৰিছিল। মদৰ আড্ডাৰপৰা মঙ্গল সিঙে যেতিয়া কুস্তিৰ ঘৰ পাইছিলগৈ তেতিয়া কুস্তি এলাহাবাদৰ ট্ৰেনত উঠিছে। ঘৰ বন্ধ দেখি মঙ্গল সিঙে ভয় খাইছিল। চিঠি দিব নোৱাৰিলেতো ডাক্তৰ চাহেবৰ বকনি খাব লাগিব। গতিকে বন্ধ ছোৱাৰৰ ফাকেৰে চিঠিখন ভিতৰলৈ পেলাই দিছিল।

মৃগাঙ্কই ভাবিলে মঙ্গল সিঙক সুধিলে গম পোৱা যাব চিঠি পোৱাৰ পিছত কুস্তিৰ কেনে প্ৰতিক্ৰিয়া হৈছিল। মঙ্গলক তেওঁ কিবা নিশ্চয় কৈছিল। মঙ্গলক সুধিলে সকলো তেওঁৰ ওচৰত পৰিষ্কাৰ হ'ব।

ৰাতিপুৱা হিম্পিতালৈ গৈ মঙ্গল সিঙক মাতি পঠিয়াইছিল। কিন্তু মঙ্গল সিং পুনৰ অহা নাছিল। যোৱা ৰাতি মাতাল অৱস্থাত মঙ্গল সিঙে গাড়ী চলাই আহোতে বাৰ্টত এক্সিডেণ্ট হৈ মৃত্যু হয়। তাৰ বড়ী

তেতিয়াও হিম্পিতালৰ পোষ্ট মৰ্টেমত আছে। মৃগাঙ্ক মৰ্গলৈ গ'ল। মঙ্গল সিঙৰ ৰক্তাক্ত দেহৰ ফালে চাব নোৱাৰি। চোৰৰ দৰে মৃগাঙ্কই মঙ্গল সিঙৰ পকেটবোৰ বিচাৰি চালে। নাই চিঠি নাই। স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে মৃগাঙ্কই। তেনেহলে কুস্তিয়ে চিঠি পাইছে। এয়াতো আন্তৰিকতাৰ প্ৰমাণ। তেওঁৰ চিঠি পোৱাৰ পিছতো কুস্তিয়ে নগৰ এৰি গুচি গৈছে। মৃগাঙ্কৰ মন বহুখিনি পাতল পাতল লাগিল। নিজকে দোষী যেন নালাগিল।

○ ○ ○

ৰিক্সাৰপৰা মালবস্ত্ৰ ননমাকৈ কুস্তিয়ে শিবানীৰ ঘৰৰ দুৱাৰত বেল বজালে। অলপ পাছত শিবানীয়ে নিজে দুৱাৰ খুলি দি কুস্তিক দেখা পাই প্ৰথমে আচৰিত লৈ পিছত হাঁহি হাঁহি ক'লে, 'কুস্তি তই। কি ভাবি? হঠাতে কি কথা? মই যে জীয়াই আছোঁ সেয়া তই জান বুলি ভাবিয়ে আনন্দ পাইছোঁ। আহ, আহ'। ঠিক আগৰ দৰেই শিবানী একেলগে কথাবোৰ কৈ গ'ল।

—শিবানী বাইদেউ মই—কুস্তি কিছু সংযত হৈ কথাকেইটা ক'লে।

—তোৰ মালবস্ত্ৰ ক'ত? ...এই ৰিক্সাৱালা, চামান লৈ আও। হৈ হৈ কৰি মালবস্ত্ৰবোৰ নমাই নিজে ৰিক্সাৱালাক পইচা দি বিদায় দি কুস্তিক ঘৰৰ ভিতৰলৈ লৈ আহিল। শিবানীয়ে কুস্তিক সুধিলে, হঠাতে এনে কি হ'ল? মোলৈ যে মনত পৰিল?

—শিবানী বাইদেউ!

—ওঁ, ব'ব। তইতো এম. এ. ফাৰ্ষ্ট ক্লাচ ফাৰ্ষ্ট। চাকৰি কৰি? ইয়াতে ভাল চাকৰি ওলাইছে। মই দিয়াব পাৰোঁ। কিন্তু ভয় হয়, তোৰ এই ৰূপৰ জোৱাৰ আৰু হৰিণ চকু—সকলোৱেতো তোৰ প্ৰেমত পৰিব—কিমান দিনেবা চাকৰি কৰিব? কেইদিনমানৰ ভিতৰত কাৰবাৰ প্ৰেমত পৰি বিয়া কৰাই চাকৰি এৰি নিশ্চয় গুচি যাবি।

—মোৰ কথা এটি শুনিবা? কুস্তিয়ে কথাৰ মাজতে বাধা দি কয়।

—তোৰ আকৌ কি কথা শুনিম। ওঁ, মনত পৰিছে, তই বোলে ডাক্তৰৰ প্ৰেমত পৰিছিলি। সেয়া কি হ'ল ?

কুন্তি এইবাৰ আৰু ব'ব নোৱাৰিলে ? কান্দোনত ভাঙি পৰিল।

—প্লীজ, শিবানী বাইদেও প্লীজ।

—তোৰ আকৌ কি হ'ল ? কিবা অশ্ৰায় কৰিলো নেকি ? যাওঁক এইবোৰ কথা। তই ইয়াত কিমান দিন থাকিব ? সোনকালে কিন্তু যাব নোৱাৰ।

বাউচি জুৰি কুন্তি কান্দি কান্দি শিবানীক সারট মাৰি ধৰি ক'লে, মই তোমাৰ লগত থাকিবলৈকে আহিছোঁ। মোৰ থকা ঠাই নাই। মোক আশ্ৰয় দিয়া।

স্বামী পাৰিত্যক্ত শিবানীৰ মনটো কান্দি উঠিল। তথাপিও হাঁহি-কান্দোনৰ মাজেৰে এক অদ্ভুত মাতেৰে ক'লে, পাগলী ! মই জানো তোক আশ্ৰয় দিব লাগে। এয়াতো তোৰ ঘৰ। কি হৈছে মোক ক'— কাৰ লগত কাজিয়া কৰিছ— সেই ডাক্তৰৰ লগত ?

—শিবানী, তুমি মোক ঘূৰাই নপঠিয়াবা ; যদি তুমি দিয়া মোৰ 'গদাৰ বাহিৰে অইন কোনো আশ্ৰয় নাথাকিব।

—কি হৈছে প্ৰথমে কৈ ল' ?

—ক'লে হয়, কিন্তু শিবানীয়ে তেতিয়া একো নুশুনি চাহ আদিৰ যোগাৰ কৰাত লাগি গ'ল। ৰাতি বিছনাত শুই শুই কুন্তিৰ কাহিনী শুনিলে। শিবানীয়ে কুন্তিক নিজৰ ওচৰলৈ টানি নি ক'লে, একো চিন্তা নাই, মাই আছোঁ নহয়, এতিয়া তই শুই থাক।

বহু দিন পাছত কুন্তি শান্তিত পুৱ পাৰিলে।

মাজ ৰাতি এটি বেয়া সপোন দেখি হঠাতে কুন্তিৰ টোপনি ভাঙি গ'ল। নীলা লাইট লেম্পৰ পোহৰত দেখা পালে কৰ্ণ সাৰ পাই আছে।

—কি, তই এতিয়াও শুৱা নাই ? কুন্তিয়ে ল'ৰাক সুধিলে।

—নাই মা, টোপনি অহা নাই। কৰ্ণই মাকক সারট মাৰি ধৰিলে।

—কিয়, টোপনি অহা নাই কিয় ?

—ক'ব নোৱাৰোঁ মা, একোতেই মোৰ টোপনি অহা নাই।

ভিতৰত এক নিৰৱতা। কৰ্ণই ক'লে, জানা মা, মোৰ ৰাতি প্ৰায় টোপনি নাহে। তুমি যেতিয়া শুই থাকা তেতিয়া মই সাৰে থাকোঁ।

—তই সাৰে থাক ? কুন্তিৰ মাতত উৎকণ্ঠা আৰু ব্যাকুলতা।

—সাৰ পাই থাকি ভাবোঁ।

—কি ভাব ?

—মোৰ দেউতাৰ কথা।

কুন্তিক যেন কোনোবাই চাবুকেৰে মাৰিলে। কৰ্ণক সারট মাৰি ধৰি সুধিলে, দেউতাৰ কথা কি ভাব ?

মাকৰ ব্যৱহাৰত কৰ্ণ থতমত খালে। কোনো দিনাখন মাকক ইমান বিচলিত হোৱা দেখা নাছিল। এক দৃষ্টিৰে মাকৰ চকুৰ ফালে চাই থাকিল। লাহে লাহে ক'লে, মই ভাবোঁ দেউতা থকাহেঁতেন কিমান ভালহলেহেঁতেন ! স্কুলৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে দেউতাকহঁতৰ কথা কয়। সিহঁতৰ জন্ম দিনত দেউতাকহঁতে উপহাৰ দিয়ে, কিমান ভাল ভাল—মোৰ শূনি ভাল লাগে। কিন্তু মা মইতো একো ক'ব নোৱাৰোঁ।

—কিয়, তোৰ মাৰে তোক কিমান ভাল পায়, জন্মদিনত কি কি উপহাৰ দিয়ে—সেইবোৰ কথা ক'ব নোৱাৰ ? অধীৰ হৈ কুন্তিয়ে কথাবোৰ ক'লে।

—মইতো কওঁৱেই। কিন্তু সকলোৱে কয় মোৰ বোলে দেউতা নাই।

কুন্তিৰ ছচকুৱেদি পানী ববলৈ ধৰিলে। কোনো মতে নিজকে চম্ভালি লয়।

হঠাতে কৰ্ণই প্ৰশ্ন কৰে, মা কোৱাচোন, মোৰ দেউতা ক'ত আছে ?

কুন্তিৰ ডিঙিৰে যেন কিবা এটি উঠা নমা কৰে। কুন্তি পুনৰ বব নোৱাৰিলে। তেওঁৰ ধৈৰ্য্যৰ বান্ধ ভাগি পৰে, কান্দি কান্দি কয়, তোকতো মই আগতেওঁ কৈছিলোঁ, তোৰ দেউতা হেৰাই গৈছে।

কৰ্ণই হাঁহিলে। চকু দুটি ডাঙৰ কৰি ক'লে, দেউতা জানো সৰু ল'ৰা যে তেওঁ হেৰাই যাব ?

কোনো কোনোৱে সৰু ল'ৰা নহ'লেও এই পৃথিৱীৰ মানুহৰ মাজত হেৰাই যায়গৈ। তেওঁলোকে পথ চিনি উভতি আহিব নোৱাৰে।

—কিন্তু তুমি কিয় কান্দিছা মা। মই দেখিছোঁ দেউতাৰ কথা ক'লেই তুমি কান্দা। তোমাৰ খুব কষ্ট হয় নহয় মা ? তোমাক মই পুনৰ দেউতাৰ কথা একো নোসোঁধো। কৈয়ে মাৰক দাৰটি ধৰিলে।

দুয়ো অলপ সময় মনে মনে থাকিল। এটি সৰু ল'ৰাক কুন্তিয়ে কি বুজাব একো বুজিব নোৱাৰিলে। যেতিয়া কৰ্ণ ডাঙৰ হ'ব তেতিয়া এইবোৰ প্ৰশ্নইতো হ'ব—তেতিয়াই বা কুন্তিয়ে তেওঁক কি বুজাব ? বহু সময় এইবোৰ কথাই কুন্তিয়ে চিন্তা কৰি থাকে। কৰ্ণ উচ্চপিচাই থাকে !

—কি কিবা ক'বি ? কুন্তিয়ে শুধিলে।

—জানা মা, স্কুলৰ ল'ৰালোৱালীবোৰে মোক কি বুলিকয় ?

—কি কয় ?

—সিহঁতে কয় যি সকলৰ দেউতা হেৰাই যায় তেওঁলোকৰ মাহঁতে শিৰত সেন্দূৰ নলয়। কিন্তু তুমি শিৰত সেন্দূৰ লোৱা আৰু শিবানী মাহীয়েও লয়।

—সিহঁতক এইবোৰ কথা কোনো কৈছে ? কুন্তি প্ৰায় চিঞৰি উঠে।

—কিয়, আজিয়েতো স্কুলত অনুপ আৰু নীলাই কৈছিল।

—কি কৈছিল ?

সিহঁতে কৈছিল, সিহঁতৰ মাকে এইবোৰ কথা কৈছে। নীলাই কৈছিল—মোৰ মায়ে কৈছিল কৰ্ণক সুধিবি তাৰ মা আৰু শিবানী-মাহীয়ে শিৰত কিয় সেন্দূৰ লয়—যেতিয়া তেওঁলোকৰ ঘৰৰ মানুহৰ একো খবৰে নাই।

কুন্তি পুনৰ থিৰ হৈ থাকিব নোৱাৰিলে। কান্দোনত ভাঙি পৰি কৰ্ণক বুকুত সাবটি লৈ ক'লে, তই মোক একো নুসুধিবি। তই ডাঙৰ হৈ সকলো কথা জানিব পাৰিবি আৰু তেতিয়া বুজিব পাৰিবি তোৰ মা আৰু শিবানী মাহীয়ে সেন্দূৰ পিন্ধি একো দোষ কৰা নাই। তেওঁলোকে একোকে নাজানে। একো নুবুজে।

আৰু এটি ল'ৰা আমাৰ লগত পঢ়ে। তাৰ দেউতাক সংস্কৃতৰ প্ৰফেচাৰ। সি কি কৈছিল জানা ? তোৰ নাম কৰ্ণ কোনে ৰাখিছে ? মই কৈছিলোঁ—মোৰ মায়ে ৰাখিছিল। তেতিয়া সি কৈছিল যে তাৰ দেউতাকে মহাভাৰত চাই কৈছিল যে কৰ্ণৰো দেউতাক নাছিল। সেয়া জানো সঁচা মা ?

কুন্তিৰ এনে লাগিল গোটেই শৰীৰৰ তেজ যেন এক গোট হৈ ক্ৰমাত মূৰত উঠিছে। ক'লে, জানো মই মহাভাৰত পঢ়া নাই।

কি প্ৰতিহিংসাৰ বশত যে তেওঁ ল'ৰাৰ নাম কৰ্ণ ৰাখিছিল সেয়া ভাবিবলৈ গৈ আজি কুন্তিৰ অনুশোচনা হ'ল। যদি ল'ৰাৰ নাম কৰ্ণ নাৰাখিলেহেঁতেন তেনেহলে আজি এই প্ৰশ্ন বিভীষিকাৰ দৰে তেওঁৰ নালাগিলেহেঁতেন।

অলপ পাছতেই কৰ্ণ ই প্ৰশ্ন কৰে—বাৰু মা, সকলোৱে মোক বাণ্টাৰ্ড বুলি কয়। বাণ্টাৰ্ড মানে কি মা?

কুন্তিৰ ধৈৰ্য্যৰ বান্ধ ভাঙি পৰিল। হুকুকাই কান্দি কান্দি ক'লে, কৰ্ণ মোক পুনৰ একো কথা নুশুধিবি। তই ডাঙৰ হৈ সকলো কথা জানিব পাৰিবি। মাৰ সকলো কষ্ট তই বুজিব পাৰিবি।

মাজৰাতি এইবোৰ কথাবাতাত শিবানীৰ টোপনি ভাঙি গ'ল। ছুৱাৰত শব্দ কৰি শুধিলে, এই কুন্তি, তোৰ কি হৈছে? ৰাতি টোপনি ক্ষতি কৰি ল'ৰাৰ লগত কাজিয়া কৰিছ নেকি?

ছুৱাৰ খুলি দি কুন্তিয়ে শিবানীক সাৱট মাৰি ধৰি ক'লে, ইয়াৰ এইবোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ মই কেনেকৈ দিম আৰু ক'তে বা পাম?

—কি প্ৰশ্ন?

—সি জানিব খুজিছে, যি জনৰ দেউতাক হেৰাই গৈছে তেওঁৰ মাকে শিৰত কিয় সেন্দূৰ লয়? জানিব বিচাৰিছে, তুমি কিয় শিৰত সেন্দূৰ লোৱা? সি জানিব খুজিছে, মই কিয় তাৰ নাম কৰ্ণ ৰাখিছোঁ? মহাভাৰতত যোলে লেখা আছে কৰ্ণৰো দেউতাক নাছিল। জানিব খোজে, বাণ্টাৰ্ড মানে কি? কোৱা বাইদেউ, এইবোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ মই কেনেকৈ দিম?

—তোমাক এইবোৰ কথা কোনে শুধিছে— শিবানীয়ে কৰ্ণক শুধিলে।

—আমাৰ স্কুলৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে এইবোৰ প্ৰশ্ন কৰে মাহী, কৰ্ণ ই ক'লে।

চকুৰ ইঙ্গিতেৰে শিবানীয়ে কুন্তিক বাহিৰলৈ যাব দিয়ে। কুন্তি ওলাই যোৱাৰ পাছত শিবানীয়ে কৰ্ণক ওচৰলৈ নি ক'লে, কৰ্ণ, তুমি মোক ভাল পোৱাতো?

—মাহী, মই তোমাক খুব ভাল পাওঁ। মাক যিমান ভাল পাওঁ, তোমাকো সিমান ভাল পাওঁ—

—ঠিকতো?

—ওঁ, মাহী, একেবাৰে ঠিক।

—তোমাৰ মা নাইবা মাহীয়ে কষ্ট পালে তোমাৰ জানো বেয়া নালাগে?

—খুব বেয়া লাগে। এয়াতো.... মায়ে এতিয়া কান্দিছিল। মাৰ কান্দোন দেখি মোৰও চকুপানী ওলাব খুজিছিল; কিন্তু মই কিয় কন্দা নাছিলো জানা? সকলোৱে কয়, পুৰুষে বোলে কান্দিব নাপায়...

ইমান দুখৰ মাজতো শিবানীৰ হাঁহি উঠিল। —তেনেহলে শুনা, তোমাৰ মাৰ দৰে মা নহয়। তেওঁক কেতিয়াও কষ্ট নিদিবা। আৰু কেতিয়াও মাক এনে কথা নক'বা যাতে মায়ে কষ্ট নাপায়। তুমি ডাঙৰ হৈ সকলো কথা বুজি পাবা।

—ঠিক আছে মাহী, মই কেতিয়াও এইবোৰ প্ৰশ্ন পুনৰ নকৰোঁ।

—ঠিকতো?

—ঠিক মাহী।

—প্ৰমিজ?

—প্ৰমিজ, প্ৰমিজ, প্ৰমিজ।

কৰ্ণক সাৱটি ধৰি শিবানীয়ে এটি চুমা খালে। —তোমাৰ স্কুলৰ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ খুব বেয়া। কালিয়েই তোমাক সেই স্কুলৰপৰা লৈ আহিম। তোমাক এখন ডাঙৰ স্কুললৈ পঠিয়াম। বোৰ্ডিংত থাকিবা। মাহে মাহে তোমালৈ টকা পঠিয়াম। তুমি তোমাৰ কাৰণে চকোলেট, বাবল্ গাম, কমিকচ সকলো নিজেই কিনিবা। ঘোঁৰাত উঠা শিকিবা। কিমান ভাল হ'ব, নহয় জানো?

কৰ্ণ ই ক'লে, খুব মজা হ'ব মাহী। কিন্তু ৰাতি কাৰ লগত শুম? মাও নাথাকে— তুমিও নাথাকিবা।

—কি হৈছে। তোমাৰ কোনো ভয় নাই। ডাঙৰ হ'বা। ডাঙৰ হৈ মাক চাবা। মাহীক চাবা। বন্ধত ট্ৰেনত ঘৰলৈ আহিবা। আৰু মাজে মাজে আমিও গৈ তোমাৰ লগত দেখা কৰিম।

কৰ্ণৰ মনটো যেন কেনেকুৱা লাগিল, তথাপিও সকলো যেন এড-ভেন্সাৰৰ দৰে ভাব হ'ল। সেই কাৰণে উৎফুল্ল হৈ ক'লে, খুব ভাল হ'ব নহয় মাহী।

সকলো কথা ইমান সুন্দৰভাৱে শিবানীয়ে চম্ভালিলে যে কুন্তিৰ মনতো পাতল লাগিল। কিন্তু পিছ মুহূৰ্ততে বুকুখনে হাঁহাকাৰ কৰি উঠিল। তেওঁ কৰ্ণক এৰি থাকিব লাগিব! বাকী জীৱন জানো তেওঁ অকলে থাকিব লাগিব!

কুন্তি বাহিৰত আছিল। শিবানীয়ে কুন্তিক লগত লৈ বাগানলৈ গ'ল। আকাশত অগণিত তৰা। শুন কুন্তি, তোক একো নোসোধাকৈ সকলো মই ঠিক কৰিছোঁ। তই হয়তো সকলো কথা শুনিছ। নাজানো, ভাল কৰিলো নে বেয়া কৰিলো। কিন্তু মোৰ বিবেকে কৈছিল কৰ্ণক এনে আৱহাওৱাৰপৰা আঁতৰাই ৰখাৰ খুব দৰকাৰ। এনেকুৱা এটি সুস্থ পৰিবেশ লাগে য'ত সি ডাঙৰ হৈ উঠিব পাৰে। কোনো কপপ্লেক্সচ নাইবা অব্চেচন যেন তাৰ নহয়।

—তুমি যি কৰিছা সেয়া তাৰ আৰু মোৰ মঙ্গলৰ কাৰণেই কৰিছা শিবানী বাইদেউ, সেয়া মই জানো। আজি যদি তুমি নাথাকিলাহেঁতেন তেনেহলে মই কি কৰিলোহেঁতেন? কুন্তিয়ে কান্দিব ধৰিলে।

শিবানীয়ে দাবী দি ক'লে, চা কুন্তি, মোৰ ওচৰত দুৰ্বল মানুহৰ কোনো দাম নাই। সেই সকলৰ কাৰণে মোৰ কোনো শ্রদ্ধাও নাই। নিজকে কঠিন কৰ। সামান্য দুৰ্বলতাৰ কাৰণে আজি মোৰ এই দশা। ক্ষণিকৰ দুৰ্বলতাৰ কাৰণে তই আজি কান্দিছ। যদি জীয়াই থাকিব খুজিছ, তেনেহলে কঠিন হ। যেনেদৰে মই হৈছোঁ। নহ'লে গোটেই জীৱন কান্দি মৰিবি— নিজৰ কাৰণে আৰু এই ফুটফুটিয়া ল'ৰাটোৰ কাৰণে একোকে কৰিব নোৱাৰিবি। একে উশাহতে শিবানীয়ে কথাবোৰ কৈ গ'ল।

চকু পানী মছি কুন্তিয়ে শিবানীক ক'লে, মই আৰু দুৰ্বল নহওঁ। আজিৰপৰাই মই কৰ্ণক মানুহ কৰাৰ কথাই ভাবিম। আৰু পুনৰ

কোনো চিন্তা, কোনো ভাবনা মোৰ নাথাকে। কোনো অনুশোচনা, কোনো দুৰ্বলতা পুনৰ তুমি মোৰ মাজত নোপোৱা।

—সঁচা?

—সঁচা, শিবানী বাইদেউ, ঠিক। এই কথাৰ লৰচৰ নহয়।

—সেয়াই যেন হয়।

—ইয়াৰ পাছত যদি কোনোবা দিনাখন মোৰ চকুত পানী দেখা তোমাৰ ঘৰৰপৰা মোক উলিয়াই দিবা। মই কোনো অভিযোগ নকৰোঁ।

—পাগলী, মই জানো তাকে কৈছোঁ— কান্দোন চেপি শিবানী বাইদেওৱে কুন্তিৰ গালত লাহেকৈ এটি চৰ মাৰি ক'লে, তইতো আজি কালি ভাল চাকৰি কৰিছ। তই নিজে ঘৰ এটি লৈ থাকিব পাৰ। মই নিজে খুব অকলশৰীয়া, সেই কাৰণে নিজৰ স্বার্থৰ মোৰ লগত ৰাখিছোঁ। ল'ৰাটোৰ প্ৰতি মায়াও হৈছে।

—শিবানী বাইদেউ, তুমি এইবোৰ কি কৈছা? সকলো পাহৰি দুয়োজনে কান্দিব ধৰিলে।

শিবানীৰ আগতে কুন্তিয়ে নিজকে চম্ভালি লয়। ক'লে, এতিয়া মই কি কৰিব লাগিব। ভাৱপ্ৰবণতাৰ স্থান পুনৰ মোৰ নাই। যি কৰিলে কৰ্ণৰ ভাল হয় সেয়াই মই কৰিম। কোৱা, মই কি কৰিব লাগিব।

ইতিমধ্যে শিবানীয়ে নিজকে চম্ভালি লৈছে। কুন্তিক এটি লেকছাৰ দিয়াৰ পিছত নিজৰ ভাৱপ্ৰবণতাৰ কাৰণে নিজেই লাজ পাইছিল। সেয়া হয়তো নাৰীমূলত দুৰ্বলতা। পাছ মুহূৰ্ততে তেওঁৰ ভাব হৈছিল আঘাতৰ পাছত আঘাত সহ কৰি আজি তেওঁ দেহ-মন প্ৰাণহীন এক অদ্ভুত ৰিয়েলিষ্ট আৰু চিনিক হৈ গৈছে। গৰল পান কৰি তেওঁ হৈছে নীলকণ্ঠ। এই দুৰ্বলতা, এই ভাৱপ্ৰবণতা, এই কান্দোন— যাৰ বিৰুদ্ধে তেওঁ কুন্তিক লেকছাৰ দিলে— এয়াতো তেওঁৰ কাৰণে উচিত হোৱা নাই।

—শুন, তই এটি কাম কৰিব লাগিব। শিবানীয়ে ক'লে।

—কোৱা, মই কি কৰিব লাগিব? কুন্তি উৎসুক।

—মই ছই এদিনতে কৰ্ণক দেৰাছনৰ এখন খুব ভাল স্কুলত পঠোৱাৰ বন্দোৱস্ত কৰিম। মোৰ জনা শুনা বহুতেই আছে। বোধহয় এডমিছন হ'ব।

—তাৰপাছত? কুন্তি উতলা হৈ সুধিলে।

তাৰপাছত কি? তই কৰ্ণক লৈ দেৰাছনলৈ যাবি আৰু তাক হষ্টেলত থৈ উভতি আহিবি। নিৰ্বিকাৰ ভাবে শিবানীয়ে ক'লে।

—শিবানী বাইদেউ।

—ক'।

—এই কামটো তুমি কৰিব নোৱাৰিবা?

—নোৱাৰিম কিয়? কিন্তু মই নকৰোঁ।

—কিয়?

—কিয় একো নাই। মই কৰিব পাৰোঁ, কিন্তু নকৰোঁ।

—কিয় নকৰা?

—কাৰণ এই কামতো তই কঠিন হৈ কৰিব লাগিব।

—শিবানী বাইদেউ।

—হুঁ!

—যদি মই নোৱাৰোঁ? কৰ্ণক এৰি আহিবলৈ মোৰ বুকু ভাঙি যাব— শিবানী বাইদেউ।

কুন্তি প্ৰায় আৰ্তনাদ কৰি উঠে।

—তই যদি নোৱাৰ তেনেহ'লে তোৰ নিজৰ ভৱিষ্যৎ, কৰ্ণৰ ভৱিষ্যৎ সকলো ভাঙি চূৰমাৰ হৈ যাব। তাক মানুহ কৰাৰ সকলো সপোন ভাঙি চূৰমাৰ হৈ যাব।

—আৰু শিবানী বাইদেউ?

—আৰু একো নাই। তই তাক লৈ যাবি। হোষ্টেলত থৈ আহিবি। আৰু এটি কথা, তাক যেতিয়া এৰি আহিবি এক বিন্দু চকুপানী নোলাব। হাঁহিমুখে তাক ডৰমিটৰীত থৈ আহিবি।

—কিন্তু... শিবানী বাইদেউ!

—তেনেহ'লে যাওঁক। তই ইয়াতে থাক, মই থাকিম, আৰু কৰ্ণও থাকোঁক। সদায় আবেলি আহি তোৰ ল'ৰাই তোক সুধিবহি, মোৰ দেউতা কোন? তেওঁ ক'ত? তুমি কিয় সেন্দূৰ লোৱা, শিবানী মাহীয়ে কিয় সেন্দূৰ লয়? বাষ্টাৰ্ড মানে কি? —উত্তৰ দিব পাৰিবি তই? শিবানীয়ে আবেগত কথাবোৰ কৈ গ'ল।

কেইটিমান মুহূৰ্ত কুন্তি স্তব্ধ হৈ বহি থাকে। তেওঁৰ দৃষ্টি শিবানীৰ ওপৰত নিবদ্ধ। কুন্তিৰ ছচকুৱেদি পানী বৈ আহে।

শিবানীৰ ডিঙিতো কিবা যেন উঠা-নমা কৰিছে। তেওঁও হয়তো কান্দি দিব। কিন্তু খুব কষ্টৰে সংযত কৰি শিবানীয়ে সহানুভূতিৰ স্বৰে ক'লে, কি কুন্তি, কি হ'ল? যাব নোৱাৰিবি? তেনেহ'লে তোৰ ল'ৰাক ময়ে থৈ আহোঁগৈ আৰু তই ইয়াতে কান্দি বহি থাকিবি।

লাহে লাহে কুন্তিয়ে শাৰীৰ আচলৰে চকুপানী মছি ক'লে, শিবানী বাইদেউ, তুমি ঠিকেই কৈছা। মই নিজেই দেৰাছনলৈ গৈ কৰ্ণক থৈ আহিমগৈ। তুমি চিন্তা নকৰিবা। মোৰ একো নহয়। মই যাম আৰু আহিম। তুমি মাত্ৰ ভৰ্তিৰ ব্যৱস্থা কৰি দিয়া। মই তোমাৰ ওচৰত প্ৰমিজ কৰিছোঁ পুনৰ মই নাকান্দো।

ঠিকতো! প্ৰমিজ ইজ এ প্ৰমিজ?

ওঁ, বাইদেউ, প্ৰমিজ ইজ এ প্ৰমিজ। কুন্তিয়ে নিৰ্বিকাৰ ভাবে ক'লে।

শিবানী কামৰ মানুহ। ইফালে সিফালে চিঠি লিখি, ফোন কৰি, মানুহ পঠিয়াই এক সপ্তাহৰ ভিতৰত দেৰাছনত কৰ্ণৰ এডমিছন ঠিক কৰিলে। যোৱাৰ দিনাখন তেওঁলোকৰ লগত গৈছিল নগ'ল। বিদায়ৰ আগমুহূৰ্তত কৰ্ণক ওচৰলৈ টানি আনি ক'লে, কৰ্ণ, তুমি মোক ভাল পোৱাতো?

—ওঁ, মাহী, মই তোমাক খুব ভাল পাওঁ।

—আৰু তোমাৰ মাক?

—মাকো ভাল পাওঁ।

—কাক বেছি ভালপোৱা, মাক নে মোক ?

অপল সময় মনে মনে থাকি ক'লে, ছয়োকে সমানে ভাল পাওঁ।

—সঁচা ?

—একেবাৰে সঁচা।

—তেনেহ'লে কোৱাটোন, তোমাৰ মাহী আৰু মা আটাইতকৈ
কিহত আনন্দিত হব ?

কৰ্ণ ই ক'লে, যদি মই লেখা-পঢ়াত খুব ভাল হওঁ—নহয় জানো
মাহী ?

—অকল পঢ়া-শুনাতে নহয়, খেলা-ধুলা, গান-বাজনা, স্কুলৰ ড্ৰামা,
ডিবেটছ—সকলোতে ভাল হ'ব লাগিব।

—ইমানবোৰত কেনেকৈ ফাষ্ট হম মাহী ?

—হ'বা হ'বা। তুমি নোৱাৰিলে কোনে পাৰিব ? তোমাৰ দৰে
ল'ৰা জানো হয় ?

—তুমি কৈছাতো, মই পাৰিম ?

—নিশ্চয় পাৰিবা।

কৰ্ণক বুকুত সাৰটি লৈ চুমা খাই শিবানীৰ চকুত পানী ওলাল।

কুস্তিৰ চকুতো পানী। মুহূৰ্ততে নিজকে চম্ভালি লৈ শিবানী
কঠোৰ দৃষ্টিৰে কুস্তিৰ ফালে চালে।

চকু মছি কুস্তিয়ে ক'লে, আহো শিবানী বাইদেউ। আহা কৰ্ণ,
পলম হ'লে ট্ৰেইন নাপাম। মাহীক প্ৰণাম কৰা।

কৰ্ণ ই শিবানীক প্ৰণাম কৰোতেই তেওঁৰ সংযমৰ বান্ধ ভাঙি
পৰিল।

ষ্টেনছলৈ আহোতে কৰ্ণ আৰু কুস্তি ছয়ো মনে মনে আছিল।
নিস্তব্ধতা ভাঙি কৰ্ণ ই প্ৰথম কথা ক'লে, জানা মা, মই শিবানী মাহীক
যেতিয়া সেৱা কৰিছিলোঁ তেতিয়া মাহীয়ে মোক সাৰটি লৈ খুব
কান্দিছিল।

—বাঃ, তোৰ মাহীয়ে কান্দিব জানে নেকি ? তেওঁ নিজেও
নাকান্দে আৰু আনকো কান্দিব নিদিয়।

—চোৱা মা, তুমি মোৰ পিঠিত হাত দি চোৱা, শিবানী মাহীৰ
চকুৰ পানী এতিয়াও মোৰ পিঠিত লাগি আছে।

কুস্তিয়ে কৰ্ণৰ পিঠিত হাত দি চালে। চাট তেতিয়াও তিতি
আছে।

ষ্টেছন পাওঁতেই পলম হৈছে, ল'ৰাৰ হাতত ধৰি প্লেটফৰ্মৰ ফালে
খৰগতিত আগুৱাই গ'ল।

পিছ দিনাখন কুস্তি আৰু কৰ্ণ দেবাছন পালেগৈ। স্কুলৰ অফিচলৈ
যাওঁতেই প্ৰিন্সিপালে মাতি নিলে। কোনোৱে কৰ্ণক কোৱা
নাছিল; কোঠাৰ ভিতৰলৈ গৈ মূৰ তল কৰি ক'লে, গুড মনিং ফাদাৰ।

—গুড মনিং মাই চন্—ফাদাৰ জোনাথনে সপ্ৰতিভ স্মাৰ্ট এই
ল'ৰাটিৰ ফালে চাই উত্তৰ দিলে।

—নাও ইউ গো আউট, চি দা স্কুল; হোৱাইল আই টক টু ইয়োৰ
মাদাৰ। ও কে, ? কৰ্ণক স্কুলৰ কপাউণ্ড চাবলৈ পঠিয়াই দি ফাদাৰ
জোনাথলে এইবাৰ কুস্তিৰ লগত কথা আৰম্ভ কৰিলে।

এখন এডমিছন ফৰ্ম কুস্তিৰ ফালে আগুৱাই দি ফাদাৰ জোনাথনে
ক'লে, হি ইজ এ ভেৰী স্মাৰ্ট বয়। হোৱাট ইজ হিজ নেম ?

কুস্তিয়ে গৰ্ব অনুভৱ কৰিলে। ক'লে, কৰ্ণ।

—কৰ্ণ-কৰ্ণ—ফাদাৰ জোনাথনে অলপ চিন্তা কৰি হাঁহি ক'লে,
ওহ্ ইয়েছ ইয়েছ—কৰ্ণ। ডেট কেৰেক্টাৰ ক্ৰম মহাভাৰত হু হেড
নো ফাদাৰ।

কুস্তিয়ে নিজকে চম্ভালি লব নোৱাৰিলে। অলপ ডাঙৰকৈ ক'লে,
নো হি হেড এ ফাদাৰ জাষ্ট লাইক যেচাচ ক্ৰাইষ্ট হেড হিজ ফাদাৰ।

কুস্তিয়ে হঠাতে এনেদৰে ডাঙৰকৈ কোৱা কথাষাৰৰ কাৰণে
ফাদাৰ জোনাথন হয়তো প্ৰস্তুত নাছিল। নিজকে সংযত কৰি ক'লে,
আই এম চৰী মাই চাইন্ড, আই ডিড নট মীন ইট। তেওঁ আন
এখন ফৰ্ম কুস্তিৰ ফালে আগুৱাই দিলে।

ফৰ্মখন লৈ কুস্তিয়ে ফিল-আপ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। নাম, বয়স, ঠিকনা - পিছতেই কুস্তি থমকি ব'ব লগা হ'ল - দেউতাৰ নাম - ফাদাৰচ্ নেম। কুস্তি অলপ থমকি ব'ল।

ফাদাৰ জোনাথনে কুস্তিৰ ফালে এবাৰ চাই অইন কামত মন দিলে।

খচ্খচ্ কুস্তিয়ে লিখিলে - ফাদাৰ্চ নেম - ডাঃ এম. ৰায়। তাৰ পাছত অইন ঘৰবোৰ পূৰ কৰি ফৰ্মখন ফাদাৰ জোনাথনক ওভোতাই দিলে। টকা পইচা দি ক'লে, থেক্স ইউ ফাদাৰ।

—গড্ ব্লেছ ইউ মাই চাইল্ড। কাম, লেট আচ গো। কুস্তিৰ কান্ধত হাত দি বৃদ্ধ ফাদাৰ জোনাথন বাহিৰলৈ আহিল। দেখিলে কৰ্ণই ল'ৰাহঁতৰ ক্ৰিকেট খেলা চাই আছে।

কৰ্ণক মাতি আনি ফাদাৰে ক'লে, কাম অন মাই বয়, আই উইল টেক ইউ টু ইয়োৰ কম ইন দা হোষ্টেল।

তিনিও লাহে লাহে হোষ্টেলৰ ফালে আগুৱাই গ'ল। হোষ্টেলৰ সম্মুখত ওৱাৰ্ডেন বৈ আছিল। গম্ভীৰ মাতৰে ফাদাৰে ক'লে, লুক আফটাৰ দিচ বয়। স্পেচালী।

—হোৱাৰ্ট ফাদাৰ? ওৱাৰ্ডেনে সুধিলে।

উইল টেল ইউ লেটাৰ - ফাদাৰ জোনাথনে ক'লে। কৰ্ণক লৈ হোষ্টেলৰ কমত সোমালগৈ।

বেচ্ পৰিষ্কাৰ কোঠা। পৰিবেশ দেখি কুস্তিয়ে ভাল পালে।

—লাইক্ ইউ? ফাদাৰে কৰ্ণক সুধিলে।

—ইয়েচ, ফাদাৰ। কৰ্ণই ক'লে।

ফাদাৰ জোনাথনে এইবাৰ কুস্তিৰ ফালে চাই ক'লে, ইউ ডোন্ট ওৰি, হি ইজ নাও আৱাৰ বেচপন্টিবিলাটি।

—থেক্স ইউ ফাদাৰ—কুস্তিয়ে উত্তৰ দিলে।

বিদায়ৰ মুহূৰ্তত মাক আৰু ল'ৰাক ফাদাৰে অকলে এৰি থৈ নিজৰ অফিচলৈ আহিল। যোৱাৰ আগতে ওৱাৰ্ডেনক ক'লে যে তেওঁৰ

সন্দেহ হৈছে কৰ্ণ অবৈধ সন্তান। চাইল্ড অফ এন আনৱয়েড মাদাৰ। ওৱাৰ্ডেনে যেন তেওঁক চকুৰে চকুই ৰাখে। যাতে কোনো কপপ্লেক্সে তেওঁক স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰে।

আনহাতে কৰ্ণৰ ওচৰৰপৰা আহিবলৈ কুস্তিৰ বুকু ফাটি গৈছিল। কিন্তু তেওঁ যে শিবানী বাইদেউক কথা দিছিল, তেওঁ নাকান্দে। কৰ্ণক সাৱটি লৈ চুমা খাই ক'লে, ভালকৈ থাকিবা। তুমি ডাঙৰ মানুহ হ'ব লাগিব। এয়া মোৰ কামনা আৰু প্ৰাৰ্থনা।

—তুমি একো নাভাবিবা মা—তুমি যি বিচৰা সেয়েই হ'ব। বেচ উৎসাহেৰে কৰ্ণই ক'লে।

—ঠিক আছে বাবা, মই যাওঁ—কৈ কুস্তি পুনৰ নৰ'ল, স্কুল চৌহদৰপৰা তাই দৌৰি ওলাই আহিল।

প্ৰতি ৰিপৰ্টত ফাদাৰ জোনাথনে কৰ্ণৰ সুখ্যাতি কৰিছে। পঢ়া-শুনা, খেলা-ধুলাত কৰ্ণই খুব নাম কৰিছে আৰু তেওঁৰ সুন্দৰ ব্যৱহাৰে অকল নিজৰ সহপাঠীৰেই নহয় গোটেই স্কুলৰ ষ্টাফৰ হৃদয় জয় কৰিছে। এবাৰ নহয় বহুবাৰ ৰিপৰ্টবোৰ কুস্তিয়ে পঢ়িছে। ৰিপৰ্ট আহিলেই কুস্তি শিবানীৰ ওচৰলৈ গৈ আত্মহাৰা হৈ কৈছিল, চোৱা বাইদেউ, ফাদাৰ জোনাথনে কৰ্ণৰ কেনে সুখ্যাতি কৰিছে?

শিবানীয়ে ক'লে, কৰ্ণতো হীৰাৰ টুকুৰা।

কুস্তিয়ে কান্দি দিলে। কিন্তু এই কান্দোন দুখৰ নাইবা অনু-শোচনাৰ কান্দোন নহয়। এই কান্দোন সুখ আৰু তৃপ্তিৰ, সেই কাৰণে শিবানীয়ে বাধা দিয়া নাছিল।

কোনো মাহতেই এনে ৰকম ঘটনাৰ ব্যতিক্ৰম হোৱা নাছিল, কাৰণ প্ৰতি মাহেই জোনাথনৰ ৰিপৰ্ট আহিছে আৰু প্ৰত্যেক ৰিপৰ্ট-তেই কৰ্ণৰ সফলতাৰ কথা। কৰ্ণ এইবাৰ ডিবেটত ফাৰ্ষ্ট হৈছে। এইবাৰ স্কুলৰ বেষ্ট ষ্টুডেন্ট। কৰ্ণ ছবি অঁকা প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম হৈছে। কৰ্ণ ঘোঁৰাত উঠাত প্ৰথম হৈছে। কৰ্ণ জুনিয়ৰ এন. চি. চি.ত বেষ্ট কেডেট হৈছে - কৰ্ণৰ সাফল্যৰ শেষ নাই।

যেতিয়া কৰ্ণ ছুটীৰ সময়ত এলেহাবাদলৈ আহিছে তেতিয়া ৰাতিৰ পিছত ৰাতি টোপনি কৰি কৰি মাক, ল'ৰা আৰু মাহীয়ে গল্প কৰি কৰি সময় অতিবাহিত কৰিছিল। মা, —আমাৰ স্কুলত মই এই হয়। জানা মাহী, মই যেতিয়া খেল পথাৰত নামো তেতিয়া .....। কৰ্ণৰ গল্পৰ শেষ নাই।

এবাৰ বৰদিনৰ বন্ধত বৰলৈ আহোঁতে ৰাতি বিছনাত শুই কৰ্ণই ক'লে, জানা মা, আমাৰ স্কুলৰ ল'ৰাবোৰ খুব ভাল।

— কেনেকুৱা ভাল কুস্তিয়ে শুধিলে।

—ইয়াৰ স্কুলৰ ল'ৰাবোৰৰ দৰে অসভ্য নহয়। কৰ্ণই ক'লে, কুস্তিয়ে সজাগ সতৰ্ক হৈ পৰিল। কি কি হৈছে?

—তাত কোনোৱে মোক কেতিয়াও প্ৰশ্ন কৰা নাছিল মোৰ দেউতা ক'ত? বহুতৰে দেউতাকে তেওঁলোকৰ ল'ৰাহঁতক চাবলৈ আহে। মোকতো কোনোৱে চাবলৈ নাহে। তথাপিও কোনোৱে মোক সোধা নাছিল মোৰ দেউতা ক'ত? সকলোৱে কয় ইউ হেড এ বিউটিফুল মাৰাৰ।

কুস্তিক যেন কোনোবাই চাবুকহে মাৰিলে। নিজকে চম্ভালি লৈ কথাৰ গতি ঘূৰাই ক'লে, হয় নেকি? মই জানো বিউটিফুল?

বিউটিফুল জানো নহয়? তোমাৰ দৰে বিউটিফুল মা কাৰ আছে। ইউ আৰ ডিভাইনলী বিউটিফুল। কৰ্ণ লাহে লাহে টোপনি গ'ল।

ঘটনা ইমানতে শেষ হোৱাত কুস্তিয়ে স্বস্তিৰ নিশ্বাস পেলালে। কিন্তু সেই ৰাতি তেওঁ শুব পৰা নাছিল। কৰ্ণ যিমানেই ডাঙৰ হ'ব, মনত তাৰ বিবিধ প্ৰশ্নৰ উদয় হ'ব। সেইবোৰ প্ৰশ্নৰ তেতিয়া কি উত্তৰ দিব তেওঁ আৰু তেওঁৰ মাহীয়েকে।

এদিন কৰ্ণই কথা দিছিল তেওঁ পুনৰ মাকক কোনো দিনাখনে দেউতাকৰ সম্বন্ধে একোকে নোসোধে। কিন্তু কৰ্ণতো তেতিয়া নিতান্ত শিশু। তেওঁ এতিয়া ডাঙৰ হৈছে। যিমানেই ডাঙৰ হ'ব যিমানেই

তেওঁৰ মনত নানা ৰকমৰ প্ৰশ্নৰ উদয় হ'ব। তেতিয়া কুস্তিয়ে সেই-বোৰৰ তেওঁক কি উত্তৰ দিব?

হঠাতে কুস্তিৰ মনত পৰিল ফাদাৰ জোনাথনৰ কথা। তেওঁ বুজিব পাৰিলে কিয় ফাদাৰ জোনাথনৰ মনত সন্দেহ হৈছিল। কিয় তেওঁ ওৱাৰ্ডেনক কৈছিল—লুক আফটাৰ দিচ বয় স্পেচালী। কিয়? কিয়?

কুস্তিৰ মূৰটো ঘূৰিব ধৰিলে। ল'ৰা ডাঙৰ হ'লে ল'ৰাক কেনেকৈ বুজাম? আৰু ল'ৰাই বা তেওঁক কি ভাবিব? তেওঁ সঁচা কথা জনাব আৰু বুজি পোৱাৰ পিছত তাৰ ডিভাইনলী বিউটিফুল মাকক ঘৃণা কৰিব? সি জানো জাৰজ সন্তান হৈ, বাপ্টাৰ্ভ হৈ জীয়াই থাকিবলৈ বিচাৰিব? সি জানো তেওঁৰ মাকক, তেওঁক পৃথিৱীলৈ লৈ অহাৰ কাৰণে অভিপ্ৰাণ নিদিব? এনে এজন মেধাবী আৰু ব্ৰিলিয়েন্ট ছাত্ৰৰ জীৱন পিতৃ পৰিচয়ৰ অভাৱত জানো শেষ হৈ যাব?

কুস্তিয়ে আৰু একো ভাবিব নোৱাৰে, ৰাতিপুৱাই শিবানীৰ ওচৰলৈ লৰৰি গৈছে। ইমান ৰাতিপুৱাই কুস্তিক অহা দেখি শিবানী আচৰিত কৈ শুধিলে, কি হ'ল?

—শিবানী বাইদেউ, তুমি ইমান দিনে সকলো কথা চম্ভালি আহিছা। এতিয়া মোক কোৱা, মই কি কৰিম?

—কিয়, আকৌ কি হ'ল? শিবানীয়ে শুধিলে।

—ইমান দিনতো সৰু ল'ৰা কৰ্ণক ভুলাই কথা কৈছিলোঁ। আৰু কেইদিনমান পাছত সি স্কুল এৰি ইউনিভাৰ্চিটিত ভৰ্তি হ'ব। এতিয়া তাৰ সকলো কথা জনাব জ্ঞান হৈছে। তেওঁ যদি সি দেউতাকৰ কথা সোধে—তেনেহ'লে কি কম তাক? কুস্তিয়ে একে উশাহত কথাবোৰ কৈ গ'ল।

—কিয় কৰ্ণইতো তাৰ ওচৰত প্ৰমিচ কৰিছে—কোনোদিন আৰু দেউতাকৰ কথা নোসোধে বুলি।

—এটি সৰু ল'ৰাই আগতে কি কৈছিল বা বুজিছিল, আজি জানো তাৰ কিবা দাম আছে শিবানী বাইদেউও? কুস্তি হতাশ হৈ ক'লে।

—চা কুন্তি, এনেকৈ সকলো কথা এৰি দিলেতো নহ'ব । ভাবি-
চিন্তি কিবা এটা ঠিক কৰিব লাগিব । তই যদি অধীৰ হৈ পৰ তেতিয়া
সকলো তাচৰ ঘৰৰ দৰে ভাঙি পৰিব । তই মোক অলপ সময় দে ।
চাওঁ কি কৰিব পৰা যায় । শিবানীয়ে কুন্তিক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰে ।
কিন্তু তেওঁ নিজেই একো ভাবি পোৱা নাই ।

০ ০ ০

ৰাতিপুৱাই ফাদাৰ জোনাথনৰ টেলিগ্ৰাম আহিছে কৰ্ণ ভাৰতবৰ্ষত
ইণ্ডিয়ান স্কুল চাৰ্টিফিকেট পৰীক্ষাত প্ৰথম হৈছে । টেলিগ্ৰাম পাই
চুমা খাই বুকুত সাৰটি কুন্তি শিবানীৰ ওচৰলৈ গৈছে আৰু দুয়োজনে
আনন্দৰ জোৱাৰত কান্দি পেলাইছে । পৰীক্ষাৰ কাৰণে কৰ্ণ এবছৰ
ঘৰলৈ অহা নাছিল । এইবাৰ আহিব । কুন্তি আৰু শিবানী দুয়ো
কৰ্ণৰ কাৰণে প্ৰতীক্ষা কৰিছে ।

কৰ্ণ অহাৰ দিনাখন দুয়ো ষ্টেচনলৈ আনিবলৈ গ'ল । ট্ৰেইন অহাৰ
লগে লগে কৰ্ণ মাল-বস্তু লৈ কম্পাৰ্টমেণ্টৰ পৰা নামি আহিল কৰ্ণ দৌৰি
আহি প্ৰথমে শিবানী তাৰ পাছত মাকক প্ৰণাম কৰিলে ।

কৰ্ণক চুমা খাই কুন্তি চমকি উঠিল । এয়া কি ? এবছৰৰ ভিতৰত
ইমান পৰিৱৰ্তন । কোনোদিনাখন তেওঁৰ এনেকুৱা কথা মনলৈ অহা
নাছিল কিন্তু আজি কৰ্ণক দেখি তেওঁৰ মনতো আশঙ্কাত তোলপাৰ
লাগিল । ঠিক সেই চকু, নাক, সেই শৰীৰৰ গঠন— এয়া যেন দ্বিতীয়
মৃগাঙ্ক । কোনো পাৰ্থক্য নাই । এজোৰ চশমা পিন্ধাই দিলে যেন
মৃগাঙ্ক তেওঁৰ সন্মুখত থিয় হৈ আছে ।

—এনেকৈ কি চাইছা মা ? কৰ্ণই মাকক সুধিলে ।

—ক'ত, একো চোৱা নাইতো ? তাকেইতো চাইছো । ইমান দিন
পাহত আহিলি । কুন্তি অপ্ৰস্তুত হ'ল ।

শিবানীয়ে ক'লে, বল বল ঘৰলৈ, ঘৰত যিমান পাৰ কথা পাতিবি ।
কোনোৱে বাধা নিদিয়ে । এতিয়া বল ।

ইউনিভাৰ্চিটিতো কৰ্ণই সমান কৃতিত্বৰে এটাৰ পিছত এটা ক্লাছ
পাৰ হৈ গ'ল । যিদিনাখন এম, এ, পাছ কৰি কৰ্ণ কনভোকেচনত
ডিগ্ৰী লবলৈ গ'ল সেইদিনাখন কুন্তি আৰু শিবানীও লগত গ'ল । কৰ্ণ
যেতিয়া মেডেল লৈ নামি আহিছে তেতিয়া তুমুল হাত চাপৰি পৰিছে ।
কুন্তিয়ে এক দৃষ্টিৰে কৰ্ণৰ ফালে চাই আছে । বহুদিন আগতে তেওঁ
আৰু এটি কনভোকেচনলৈ গৈছিল । তাতেও এই এনে ধৰণৰ দৃশ্য
তেওঁ দেখিছিল । কৰ্ণৰ চকুত এতিয়া চশমা । ক'লা গাউন পিন্ধি তেওঁ
যেতিয়া মেডেল লৈ চিৰিৰে নামিছে— কুন্তিৰ ভাব হ'ল যেন মৃগাঙ্কহে
নামি আহিছে ।

কিন্তু এয়া কেনে বিড়ম্বনা । যি জনক কুন্তিয়ে মনৰপৰা আঁতৰাই
পেলাইছে, কষ্ট কৰি পাহৰিব খুজিছে, তেওঁ যেন আকৌ তেওঁৰ
সন্মুখত সোশৰীৰে উপস্থিত হৈছেহি ।

যেতিয়াই তেওঁ কৰ্ণক দেখা পায়, তেতিয়াই তেওঁৰ মনত পৰে
মৃগাঙ্কৰ কথা আৰু লগে লগে মৃগাঙ্কৰ বিশ্বাসঘাতকতাৰ কথা । এয়া
এক অসহনীয় পৰিস্থিতি । একেই চেহেৰাৰ ছটা মানুহ । এজনক
মন-প্ৰাণ দি ঘৃণা কৰে কুন্তিয়ে আৰু আন এজনক তেওঁৰ প্ৰাণভৰা
ভালপোৱা দি আগুৰি ৰাখিছে । এজনক তেওঁ এটি মুহূৰ্তলৈ চাব
নোখোজে আৰু আন এজনক এক মুহূৰ্তৰ কাৰণেও চকুৰ আঁতৰ
কৰিব নোখোজে । এজনে তেওঁৰ অতীতক কলঙ্কময় কৰি তুলিছে
আৰু আন এজনে তেওঁৰ ভৱিষ্যতক কৰিছে উজ্জল আৰু আনন্দময় ।
—কুন্তিয়ে ভাবিব নোৱাৰে, মূৰটো যেন তেওঁৰ চক্ৰাকাৰে ঘূৰিব
ধৰিছে ।

০ ০ ০

কুন্তিক যেন কোনোবাই সশব্দে চাবুক মাৰিলে ।

ঘটনাটো এনে একো নহয়, কিন্তু কুন্তিৰ ভাব হ'ল যেন এটি
দুঃস্বপ্নৰ পুনৰাবৃত্তি হ'বলৈ ধৰিছে । তেতিয়া কৰ্ণ বাথৰুমত গুণ্ গুণাই

গান গাইছে আৰু দাড়ি খুৰাই আছে। কাৰোবাক যেন পইচা দিবলৈ আছিল সেই কাৰণে কুস্তিয়ে চিঞৰি কৰ্ণক সুধিলে, কৰ্ণ, তোৰ হাতত টকা পাঁচটা হ'ব? মোৰ হাতত খুচুৰা পইচা নাই।

কৰ্ণই বাথৰুমৰপৰা চিঞৰি ক'লে, আছে মা। ড্ৰয়াৰত মোৰ বেগটো আছে তাৰপৰা উলিয়াই লোৱা।

কুস্তি ড্ৰয়াৰ টানি বেগটো হাতত ললে। বেগ খুলি টকা উলিয়াব খোজোতেই হঠাতে কিবা এটা মাটিত পৰিল। হাউলি বস্তুটো তুলিব খোজোতেই কুস্তিৰ ভাব হ'ল কোনোবাই যেন তেওঁক চপংকৈ চাবুকেৰে কোবালে। ছবিখন এগৰাকী সুন্দৰী ছোৱালীৰ। ছবিৰ পিছত লেখা আছে—‘অকল তোমাৰেই, তোমাৰেই, তোমাৰেই’—সুজাতা।

কুস্তিৰ মনত পৰিল মৃগাঙ্কৰ বেগতো তেওঁৰ ছবি আছিল আৰু সেই ছবিৰ পিছতো লেখা আছিল—‘অকল তোমাৰেই, তোমাৰেই, তোমাৰেই’—কুস্তি। তেনেহলে জানো কৰ্ণও আন এজন মৃগাঙ্ক হ'ব আৰু সুজাতাৰ পৰিণতিও জানো তেওঁৰ দৰেই হ'ব?

কুস্তিয়ে চিন্তা কৰি একো উপায় নাপায়। নাই, নাই, এয়া হ'ব নোৱাৰে। আৰু এজনী ছোৱালীৰ সৰ্বনাশ হ'বলৈ তেওঁ দিব নোৱাৰে। তেওঁ আন এজনীক কুমাৰী মা হ'বলৈ নিদিয়। এয়া কুস্তিয়ে কি ভাবিছে, সকলো জানো মৃগাঙ্ক? কৰ্ণৰ দৰে ল'ৰাই কেতিয়াও অন্যায় কৰিব নোৱাৰে। এইবোৰ তেওঁৰ কিয় মনলৈ আহিছে? এয়াতো হ'ব পাৰে এওঁলোকৰ দুয়োজনৰ মাজত আছে নিষ্পাপ প্ৰেম। এয়াতো হ'ব পাৰে কোনো কলঙ্ক, কোনো অনাভূত সন্দেহ? এওঁলোকৰ প্ৰেমক চুব পৰা নাই।

নিজকে চম্ভালি লৈ কুস্তি বেগত ছবিখন থৈ ড্ৰয়াৰ বন্ধ কৰি থলে। তেওঁ কৰ্ণৰ ব্ৰেকফাষ্টৰ ব্যৱস্থা কৰিবলৈ গ'ল। ইতিমধ্যে কৰ্ণ সাজু হৈ ডাইনিং হললৈ আহিল। মাক আৰু পুতেক দুয়ো নিঃশব্দে ব্ৰেকফাষ্ট খাবলৈ ধৰিলে।

—শুনা মা, আজি ৰাতি মই উভতি আহোতে পলম হ'ব পাৰে।

তুমি মোৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰি নাথাকিবা?

—কিয়, পলম হ'ব কিয়? কুস্তিৰ চকুত চিন্তাৰ ছাপ।

—কিয়, এদিন পলম হ'লে কি হ'ব?

—নাই, মই এনেই সুধিছোঁ।

—আজি মই অলপ দূৰলৈ যাম। বহু দূৰ ঘূৰিব লাগিব।

—তই অকলে যাবি নেকি?

—নাই, তোমাক লৈ আৰু নোৱাৰি। অকলে কোনোবা যায় নেকি? মোৰ লগত সুজাতাও যাব।

কুস্তিৰ হাতখন কঁপি উঠি কাপটো মাটিত পৰি ভাঙি চুৰমাৰ হৈ গ'ল।

—কি হ'ল? কৰ্ণ মাকৰ ওচৰলৈ আগুৱাই আহিল।

—একো হোৱা নাই, হাতৰপৰা কাপটো পৰি গ'ল। তহঁত কিহঁত যাবি?

—মোৰ বন্ধু এজনৰ গাড়ী এখন খুজি আনিছোঁ।

—কি গাড়ী?

ফিয়েট। বগা ৰঙ।

—গাড়ীখন বেয়া নহয়তো— যদি ৰাষ্ট্ৰাত বেয়া হয়?

—বেয়া হ'ব কিয়— একেবাৰে নতুন গাড়ী। আমি যাম আৰু আহিম। তুমি একো চিন্তা নকৰিবা।

—নাই, মই ঠিক চিন্তা কৰা নাই। বহু সময়ত ৰাষ্ট্ৰাত গাড়ী বেয়া হ'বও পাৰে।

—এনেয়ে বেয়া হ'ব কিয়। তুমি অযথা চিন্তা কৰিছা কিয় মা।

—কোৱাতো নাযায়—বাক তহঁত, কিমান দূৰ যাবি? ৰাষ্ট্ৰাত কোনো বেণ্ট-হাউছতো নাই—!

—কি যা-তা কৈছা? আমি জানো ঠিক কৰিছোঁ কিমান দূৰ যাম। যিমান দূৰ যাব পাৰোঁ যাম, মই জানো নেকি ৰাষ্ট্ৰাত বেণ্ট-হাউছ আছে-নে নাই?

বাক যাওঁ, সুহঁৰি বজাই বজাই কৰ্ণ ঘৰৰপৰা ওলাই গ'ল।

কুন্তি নিশ্চুপ হৈ বহি থাকিল। তেওঁৰ মূৰত অসংখ্য চিন্তাই জট পকাবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। বুকুখন ছক ছককৈ কঁপিছে। কুন্তি—মৃগাক্ষ বগা ফিয়েট—প্রচণ্ড বৰষুণ বেণ্ট-হাউছ-লাইট বন্ধ-ফায়াৰ প্লেচত জুই—কাপোৰ কানি সকলো তিতিছে—ঘন ঘন নিশ্বাস। তাৰ পাছত? তাৰ পাছত? —কৰ্ণ—সুজাতা—বগা ফিয়েট—দীঘলীয়া যাত্ৰা—অদৃষ্টৰ হাত বাউলি। কুন্তি—মৃগাক্ষ—কৰ্ণ—সুজাতা—কুন্তি—মৃগাক্ষ—কৰ্ণ—সুজাতা। কুন্তিৰ মূৰ ঘূৰিবলৈ ধৰিলে। বহি থকা ঠাইৰপৰা তেওঁ মাটিত বাগৰি পৰিল।

০ ০ ০

বেছি দূৰলৈ কৰ্ণ আৰু সুজাতা নগ'ল। এলাহাবাদৰ সঙ্গমৰ তীৰত ছয়ো ছয়োৰে হাতত ধৰি খোজকাঢ়ি ফুৰিছে। এসময়ত ছয়ো পানীৰ কাষলৈ গৈ বহিছে। জোনাকৰ পোহৰত ছয়ো নিবিড়ভাৱে এক হৈ বহি আছে।

হঠাতে সুজাতাই প্ৰশ্ন কৰিছিল, বাক এটি কথা কোৱাচোন—একো নাভাবাতো?

—নাই নাই, কি কথা কোৱাচোন—কৰ্ণই সুজাতাৰ হাতখন নিজৰ হাতৰ মুঠিলৈ লৈ আহে।

—তোমাৰ দেউতাকতো কোনো দিনাখনে দেখা নাই। তেওঁ জানো বাহিৰত থাকে? এদিনাখন মোৰ দেউতাই তেওঁৰ কথা সুধিছিল। সুজাতাই ক'লে।

কৰ্ণৰ সুখৰ সপোন যেন ভাঙি চূৰমা হৈ যায়। গন্তীৰ হৈ ক'লে, মই মোৰ দেউতাক দেখা নাই। মাক সুধিলেও মায়ে কয় তোৰ দেউতা এই মানুহৰ ভিৰৰ মাজত হেৰাই গৈছে। দেউতাৰ কথা ক'লে মায়ে কষ্ট পায়, শিবানী মাহীয়েও কষ্ট পায়। সেই কাৰণে মই তেওঁ—লোকক প্ৰশ্ন কৰা নাই আৰু নকৰোঁ। স্কুল আৰু কলেজতে ভক্তি হোৱাৰ সময়ত ফৰ্মত লেখা আছিল ফাদাৰ্চ নেম—এম, ৰায়। ইয়াতকৈ

বেছি মই একো নাজানো। জানিব খোজা নাই। মোৰ পৃথিৱী মাথো মোৰ মাক লৈ।

সেইবুলি তোমাৰ এটি পিতৃ পৰিচয় নাথাকিব? তোমাৰ দেউতা হেৰাই গৈছে বুলিলেইতো হেৰাই নেযায়। তোমাৰ মায়ে এতিয়াও শিৰত সেন্দূৰ লয়। কিয় নেজানো তোমাৰ মাক মোৰ খেয়ালী বুলি ভাব হয়। সেয়া যি নহওঁক, এদিনাখন যেতিয়া আমাৰ বিয়াৰ প্ৰশ্ন উঠিল। তেতিয়া মই মোৰ মা-দেউতাক মই কি কম? সুজাতাই প্ৰশ্ন কৰে।

—কিয়, মই যি ক'লো তাকে ক'বা।

—সেয়া নহ'ব কৰ্ণ, সেয়া নহয়।

—কিয় নহ'ব। মোৰ জন্মৰ কাৰণে জানো মই দায়ী?

—সেয়া হ'ব হ'ব নোৱাৰে। সমাজত থাকিবলৈ হ'লে এটি পিতৃ-পৰিচয়ও থকাৰ দৰকাৰ। তাৰোপৰি তোমাৰ এই অদ্ভুত কৰ্ণ নামতোও কিবা যেন লাগে।

—কিয়, ইয়াৰ ভিৰতৰত কিবা লগাৰ কি আছে? মোৰ দেউতাই যদি মোৰ জন্মৰ আগতেই মাক ত্যাগ কৰি গুচি গৈছে সেই দোষ মোৰ নে মোৰ মাৰ?

—আজি এইবোৰ কথা থাওঁক। বহু পলম হৈ গ'ল। বলা, উভতি যাওঁগৈ।

সুজাতাৰ কথাবোৰ কৰ্ণৰ কেনেবা কেনেবা লাগিল।

হঠাতে দূৰৈৰ আকাশত এটি তৰা খহি পৰিল আৰু অলপ পাছতেই মেঘ উৰি আহি পূৰ্ণিমাৰ জোনাক ঢাকি পেলালে। মেঘৰ গৰ্জন শুনা গ'ল। ছয়ো খৰখেদাকৈ গাড়ীলৈ আগবাঢ়িল। কৰ্ণৰ ভাব হ'ল, ক'ৰবাত যেন ছন্দপতন ঘটিছে। চেতাৰৰ তাঁৰ যেন হঠাতে ছিঙি গৈছে। —বিজুলী মাৰিলে—বতাহ ববলৈ আৰম্ভ কৰিছে—কৰ্ণই যেন শুনিবলৈ পালে—বাণ্টাৰ্ড, বাণ্টাৰ্ড—বতাহত চাৰিওফালে বিয়পি পৰিছে—বাণ্টাৰ্ড! বাণ্টাৰ্ড! বাণ্টাৰ্ড!

কুস্তিয়ে ঘড়ীলৈ চালে। বাতি প্রায় ন বাজেঁ। বাজেঁ। ঘৰৰ খিৰিকী খুলি দিওঁতেই চকুত চমক লগাই বিজুলী মাৰিলে। অলপ পাছতেই ক'ৰবাত ভীষণ শব্দ কৰি বজ্ৰপাত পৰিল। আকাশত ক'লা মেঘ। হঠাতে লাইট নুমালে। কুস্তিৰ মন ছটফটাব ধৰিলে। আকৌ বিজুলী আৰু লগে লগে ধাৰাধাৰে বৰষুণ পৰিব ধৰিলে। কুস্তি আৰু স্থিৰ হৈ থাকিব নোৱাৰিলে— দুৱাৰ খুলি বাহিৰলৈ ওলাই আহিল। কুস্তিক বাহিৰলৈ ওলাই যোৱা দেখা পাই শিবানীও বাহিৰলৈ ওলাই আহিল। কুস্তি তীব্বেগে দৌৰিছে।

—কুস্তি শুন্, এই বৰষুণত ক'লৈ যাব ? তই জানো পাগল হ'লি।
কুস্তি— শিবানী কুস্তিৰ এই ব্যৱহাৰত বিমূঢ় হৈ পৰিল।

ইতিমধ্যে কুস্তি বহুদূৰ আগবাঢ়িছে। বাহিৰত ঘোৰ অন্ধকাৰ। সেই ধুমুহা বৰষুণৰ মাজতো যেন কথাবোৰ ভাহি আহিল— যেন বহু দূৰৈৰপৰা—

শিবানী বাইদেউ, সিহঁতক বাধা দিব লাগিব। সিহঁত ৰ'বই লাগিব। দেখা নাই লাইট নাই — ধুমুহা— বৰষুণ বগা ফিয়েট গাড়ী-বেষ্ট-হাউছ। নাই নাই সিহঁতক বাধা দিবই লাগিব। নগ'লে আৰু এটি জীৱন নষ্ট হৈ যাব। সৰ্বনাশ হ'ব।

—কুস্তি কি পাগলামি কৰিছ ? উভতি আহ—

তেতিয়া কুস্তি দৌৰিছে আৰু চিঞৰিছে— কৰ্ণ উভতি আহ।
সুজাত তুমি তাৰপৰা আঁতৰি যোৱা— সৰ্বনাশ হ'ব—

শিবানী অলপ সময় স্থিৰ হৈ ৰ'ল। পাছ মুহূৰ্ততে নিজ কৰ্তব্য ঠিক কৰিলে। কুস্তিক ৰখাবই লাগিব। কিন্তু কুস্তিক এই অন্ধকাৰ ধুমুহা বৰষুণত ক'ত বিচাৰি পাব ? তেওঁ ক'লৈ গৈছে একোকে নাজানে। শিবানীয়ে পুনৰ সময় নষ্ট নকৰিলে। ওচৰৰ ঘৰৰ মানুহটোক গৈ অনুৰোধ কৰিলে, আপুনি দয়া কৰি আপোনাৰ গাড়ীখন লৈ মোৰ লগত বলক ? বৰ ডাঙৰ বিপদ এটাত পাৰিছোঁ.....।

—কি হৈছে ? অবিনাশে সোধিলে।

—পাছত কম। আগতে বলক। পলম হ'লে সৰ্বনাশ হ'ব।

—এই ধুমুহা বৰষুণত ?

—ধুমুহা বৰষুণ বুলিয়েতো আপোনাক অনুৰোধ কৰিছোঁ।
অনিচ্ছা সত্ত্বেও অবিনাশে গাড়ী উলিয়ালে।

—অলপ জোৰে চলাওঁক, প্লীজ।

শিবানীৰ অস্থিৰতা অবিনাশে বুজিব পাৰিলে। ক'লে সম্মুখত একোকে দেখা নাই। জোৰে চলালে বিপদ হ'ব।

—তথাপিও, প্লীজ—শিবানীও ক'লে।

হঠাতে বিজুলী মাৰিলে, তাৰ পোহৰত শিবানীৰ চকুত পৰিল কুস্তি ৰাষ্টাৰে দৌৰি আছে।

—প্লীজ আৰু অলপ জোৰে চলাওঁক।

শিবানীৰ কথা শেষ নহ'ল। ভাহি আহিল হৃদয় বিদাৰক এটি চিঞৰ আৰু এখন ট্রাকৰ ব্ৰেক মৰাৰ কৰ্কশ শব্দ। আকৌ এবাৰ বিজুলী মাৰিলে। শিবানীয়ে চিঞৰ এটা মাৰি চকুত হাত দিলে।

o

o

o

কুস্তিৰ যেতিয়া জ্ঞান হ'ল তেতিয়া হস্পিতালত তেওঁৰ কাষত বহি আছে কৰ্ণ। কুস্তিৰ মূৰ চকু সকলোতে বেণ্ডেজ বন্ধা, মাত্ৰ ওঁঠ দুটা খোলা। অক্ষুণ্ণভাৱে কুস্তিয়ে শুধিলে, কৰ্ণ তই ক'ত—

—এয়া মা, মই তোমাৰ ওচৰত। কিন্তু তোমাৰ কি হৈছিল কোৱাচোন, ইমান ধুমুহা বৰষুণত ক'লৈ গৈছিল ?

কুস্তিয়ে প্রশ্নটো এৰাই গৈ ক'লে, সেইদিনাখন ধুমুহা বৰষুণ হৈছিল নহয় ? তহঁতে কোনোবা বেষ্ট-হাউছত আছিল নেকি ? তাত লাইট নুমুৱা নাছিলতো ? আৰু গাড়ী— বন্ধ হোৱা নাছিলতো ?

কি কথাবোৰ কৈছা মা ? আমি কোনো বেষ্ট-হাউছলৈ যোৱা নাছিলোঁ, লাইটো নুমুৱা নাছিল আৰু গাড়ীও বেয়া হোৱা নাছিল। তোমাৰ মূৰত এইবোৰ কি সোমাইছে একোকে বুজিব পৰা নাই। এতিয়া মনে মনে থকা—

ওঁ, এইবাৰ মই শান্তিত শুম— বুলি কৈ কুস্তিয়ে অন্য ফালে মুখ দি শুলে।

বাইছ বছৰ। এটা জাতিৰ বা দেশৰ কাৰণে হয়তো একো নহয়। কিন্তু এজন মানুহৰ জীৱনত বাইছ বছৰতো তেওঁৰ আয়ুসৰেখাৰ প্ৰায় আধা। দীঘলীয়া বাইস বছৰ পাছত মৃগাঙ্ক দেশলৈ উভতি আহিছে। আশা-নিৰাশাৰ মাজত তেওঁৰ মন বিচলিত! দেশলৈ গৈ তেওঁ কি পাব, কি আশা কৰে তেওঁ নিজেই নাজানে। তথাপিও তেওঁ পুনৰ বিদেশত নাথাকে। এই অটল সিদ্ধান্তই তেওঁক দেশলৈ ওভোতাই আনিছে। হয়তো দেশলৈ গৈ তেওঁ হতাশাই পাব, তথাপিও তেওঁ জীৱনৰ বাকী সময় দেশকেই উৎসৰ্গ কৰিব, দেশে তাৰ মূল্য দিয়ক বা নিদিয়ক। এই বাইছ বছৰত মৃগাঙ্কৰ বয়স যেন বহুতো বাঢ়ি গৈছে।

অন্য মনস্তাৱেই মৃগাঙ্ক প্লেনৰ গেণ্ডৱেৰে উঠিছিল। এয়াৰ হোষ্টেজৰ 'গুড মনিং চাৰ'ত সচকিত হৈছিল। নিজৰ নিৰ্দিষ্ট চীটত বহি বেণ্ট বান্ধি মৃগাঙ্কই বাহিৰলৈ চাইছিল।

কুঁৱলীৰ বাবে একো দেখা নেযায়। তথাপিও মৃগাঙ্কৰ খুব কষ্ট হৈছিল ইমান দিনৰ কৰ্মক্ষেত্ৰ এৰি যাওঁতে। অযাচিতভাৱে কিমান বন্ধু-বান্ধৱ, কিমান স্নেহ ভালপোৱা ইয়াতে পাইছিল। দেশত তেওঁৰ কাৰণে কি আছে? দেউতাক-মাকৰ ভালপোৱা যিজনৰ কাৰণে হেৰুৱাইছিল—সেই কুন্তিয়ে বা ক'ত হেৰাই গ'ল। কি দোষ তেওঁ কৰিছিল - যাৰ কাৰণে কুন্তিয়ে তেওঁক ইমান নিষ্ঠুৰভাৱে শাস্তি দিছিল? কুন্তিক লৈ কিমান সপোন তেওঁ দেখিছিল—ক'ত হেৰাই গ'ল সেইবোৰ সপোন।

বাইছ বছৰ পাছত তেওঁ দেশলৈ উভতি আহিছে। ইয়াৰ ভিতৰত কিমান কি হৈ গ'ল। যিখন দেশলৈ তেওঁ উভতি আহিছে সেই

দেশখনো হয়তো বহুতো সলনি হৈছে। কিন্তু সঁচাকৈয়ে জানো সলনি হৈছে? আৰু যদি সলনি হৈছেও সেয়া ভালৰ কাৰণে নে বেয়াৰ কাৰণে। আৰু কুন্তি? তেওঁ অকল হেৰাই যোৱা নাই সলনিও হৈছে। সলনি হোৱাই স্বাভাৱিক। কিন্তু মৃগাঙ্ক— তেওঁ জানো সলনি হৈছে? ইয়াৰ উত্তৰ তেওঁ নিজে বিচাৰি পোৱা নাই। হয়তো কুন্তিয়ে ক'ব পাৰিলেহেঁতেন তেওঁ সলনি হৈছে নে নাই? হয়তো মৃগাঙ্কই আপোন মনে হাঁহিলে।

বাইছ বছৰ। বাইছ বছৰত কিমান ইতিহাস সলনি হৈছে। মৃগাঙ্কৰ জীৱনৰ ইতিহাসতো সলনি হৈ গৈছে। কিন্তু সঁচাকৈয়ে জানো মৃগাঙ্ক বাইছ বছৰ পাছত দেশলৈ উভতিছে? অলপ সঁচা আৰু অলপ মিছা।

পোন্ধৰ বছৰ আগৰ কেইটিমান দিন মৃগাঙ্কৰ দুঃস্বপ্নৰ দৰে ভাব হ'ল। অকল দুঃস্বপ্নই নহয়, সেয়া মৃগাঙ্কই একেবাৰে স্মৃতিৰ অন্তৰালত লুকাই ৰাখিব খোজে। সঁচাকৈয়ে আজিৰপৰা পোন্ধৰ বছৰ আগতে এবাৰ মৃগাঙ্ক বহু আশা লৈ দেশলৈ আহিছিল। দেশ এৰি প্ৰায় সাত বছৰ মৃগাঙ্ক লণ্ডন, ওয়াশিংটন, ভিয়েনা আৰু বহুতো ঠাই ঘূৰি ফুৰিছিল। যলৈকে গৈছে তাতেই তেওঁৰ সুখ্যাতি বিয়পি পৰিছে। তেওঁতকৈ বহুতো প্ৰবীন নাম কৰা ডাক্তৰে তেওঁৰ ওচৰত চকুৰ নানা বকম অসুখ সম্বন্ধে পৰামৰ্শ লবলৈ আহিছিল। মৃগাঙ্কই নিজকে গৌৰবান্বিত বুলি ভাবিছিল।

হঠাতে এদিনাখন তেওঁ দেশলৈ উভতি আহিছিল। বন্ধু-বান্ধৱ, শুভকাজী, সকলোৰে কথা অমান্য কৰি তেওঁ দেশলৈ আহিছিল। তাৰ পাছত কেৱলমাত্ৰ এমাহহে তেওঁ ভাৰতবৰ্ষত আছিল, কিন্তু সেই এমাহৰ তিত্ত অভিজ্ঞতা তেওঁ আজিও পাহৰিব পৰা নাই। তেওঁ কি বিচাৰিছিল? একোৱেই নহয়। অৰ্থ? অৰ্থ তেওঁ প্ৰচুৰ উপাৰ্জন কৰিছে। তেওঁ মাত্ৰ বিচাৰিছিল অলপ প্ৰতিষ্ঠা, সন্মান, যশ। এইবোৰ সকলো সাধাৰণ মানুহৰ দুৰ্বলতা, আৰু মৃগাঙ্কই নিজকে সাধাৰণ মানুহ বুলি ভাবি লৈছিল। কিন্তু নিজৰ দেশৰপৰা মৃগাঙ্ক শূন্য

হাতেৰে উভতি গৈছিল। বহুতো নেতা, বহুতো মন্ত্রী, বহুতো ডাঙৰ ডাঙৰ অফিচাৰৰ লগত দেখা কৰিছিল কিন্তু কাৰোপৰা তেওঁ কোনো উৎসাহ পোৱা নাছিল। পুৰণি বন্ধুবোৰে ইতিকিং কৰি কৈছিল কিয় ইয়ালৈ মৰিবলৈ আহিলি? দিচ্ কাৰ্টি, হেজ নাথিং টু ইউ। নাম কৰা আই চাৰ্জেন ডাঃ মৃগাঙ্ক ৰায়। ভাৰতবৰ্ষ অভিশাপ ৰঙা ফিটা ৰেড টেপ্ এৰাব পৰা নাছিল।

ভিয়েনালৈ মৃগাঙ্ক উভতি গৈছিল। উভতি যোৱাৰ আগতে তেওঁ এবাৰ শেষ চেষ্টা কৰি চাইছিল কুস্তিক বিচাৰি। কিন্তু তেওঁ কুস্তিক বিচাৰি পোৱা নাছিল। বাইছ বছৰ আগতে এদিনাখন ৰাতি তেওঁ যেতিয়া কুস্তিক বিচাৰি ষ্টেচনলৈ গৈছিল, তাৰ অলপ আগতে এলাহাবাদৰ গাড়ী এৰি দিছিল। হয়তো কুস্তি সেই ৰাতি এলাহাবাদলৈ গৈছিল এই ভাবি মৃগাঙ্ক সাত বছৰ পাছত এলাহাবাদলৈ গৈছিল। কিন্তু এলাহাবাদতো সৰু চহৰ নহয় কুস্তিক বিচাৰিলেই তেওঁ পাব। উদ্ভাস্ত পাগলৰ দৰে এখন টেক্সী লৈ এলাহাবাদ চহৰ মৃগাঙ্কই ঘূৰি ফুৰিছিল কিন্তু কুস্তিক হ'লে পোৱা নাছিল। পোৱাৰ কথাও নহয়। ক্লান্ত হৈ মৃগাঙ্ক এলাহাবাদ ষ্টেচনলৈ উভতি আহিছিল। কাউণ্টাৰত খবৰ লৈ গম পালে আৰু দহ মিনিট পাছত কলিকতাৰ গাড়ী এৰিব। দ্রুত গতিৰে মৃগাঙ্ক ওভাৰ ব্ৰিজৰে এক নম্বৰ প্লেটফৰ্মৰ ফালে গৈ আছিল।

কথাত কয়, দা হুইল অফ ডেষ্টিনি—নিয়তিৰ ভাগ্যচক্ৰ। সেই ৰাতি সেয়াই হৈছিল। সেই ওভাৰব্ৰীজেৰে কুস্তি আৰু কৰ্ণ দুয়ো দেৱা-ছনৰ ট্ৰেন ধৰাৰ কাৰণে ওলোট ফালে গৈ আছিল। ভিৰৰ মাজত কোনোৱে কাকো দেখা পোৱা নাছিল। এখন প্লেটফৰ্মৰপৰা ট্ৰেইন গ'ল কলিকতালৈ আৰু অইন এখন প্লেটফৰ্মৰপৰা ট্ৰেইন গ'ল দেৱা-ছনলৈ। এখন ট্ৰেইনত গ'ল মৃগাঙ্ক আৰু অইন খনত গ'ল কুস্তি আৰু কৰ্ণ।

কেইদিনমান পাছতে মৃগাঙ্ক ভিয়েনালৈ উভতি গৈছিল। আৰু আজি উভতি আহিছে দেশলৈ বাইছ বছৰ পাছত—নহয় নহয় পোন্ধৰ বছৰ পাছত।

কেতিয়া যে প্লেন টেক অফ কৰিছে আৰু কেতিয়া যে এয়াৰ-বোৰ হৈছে মৃগাঙ্কই গম নাপালে। লেমন ড্ৰপচ লৈ যেতিয়া এয়াৰ হোষ্টেজ তেওঁৰ ওচৰলৈ আহিছিল তেতিয়াহে জ্ঞান ওভোতাই পাইছিল। 'থেঙ্ক ইউ'—বুলি কৈ ট্ৰেখন ওভোতাই দি মৃগাঙ্ক নিজৰ চিন্তাৰ জগতলৈ উভতি গৈছিল। মনৰ ভিতৰত মাত্ৰ এটা চিন্তাই আহিছিল। দেশলৈ উভতি গৈ তেওঁ কি বা কিমানখিনিয়ে কৰিব পাৰিব। জীৱনৰ তেওঁৰ এটি ব্ৰত বা মিচন আছিল—তেওঁ অন্ধসকলৰ সেৱা কৰিব। নিজৰ অজানিতে মৃগাঙ্কৰ চকুৰ সন্মুখত এটি দৃশ্য ভাঁহি উঠিল। বাইশ বছৰ আগৰ এটি স্মৃধুৰ সন্ধ্যা।

মৃগাঙ্ক : মোৰ বহু দিনৰ সপোন, মই চকুৰ খুব ডাঙৰ ডাক্তৰ হম।

কুস্তি : কিন্তু ইমান বিষয় থাকোতে তুমি চকুৰ ডাক্তৰ কিয় হ'বলৈ যাবা?

মৃগাঙ্ক : জানা কুস্তি, কিয় জানো, অন্ধসকলৰ কাৰণে মোৰ এটি অদ্ভুত সমবেদনা আছে। মই জানিব খোজো, তেওঁলোকৰ পৃথিৱীখন কেনেকুৱা। যেতিয়াই ৰাস্তাত লাঠী লৈ অন্ধসকলক দেখা পাওঁ মোৰ মনটো যেন কেনেকুৱা হৈ পৰে। এই সুন্দৰ পৃথিৱী—এই ফুল, গছ-গছনি, সূৰ্য্য উঠা, সূৰ্য্য অস্ত যোৱা, পূৰ্ণিমাৰ ৰাতি, তেওঁলোকেতো একোকে দেখা নাপায়। সেই কাৰণে ভাবো, যদি এওঁলোকৰ কাৰণে কিবা কৰিব পাৰো তেনেহ'লে ডাক্তৰ হোৱা সাৰ্থক হ'ব। আৰু এটি কথা কওঁ, একো নাভাবাতো?

কুস্তি : কোৱা? কোৱা না কি ক'বা।

মৃগাঙ্ক : যেতিয়াই তোমাক দেখো তেতিয়াই ভাব হয় তোমাৰ এই সুন্দৰ ভীত হৰিণীৰ দৰে চকু যদি সকলোৱে পালেহেঁতেন তেনেহ'লে এই পৃথিৱী আৰু কিমান সুন্দৰ আৰু মধুময় হ'লহেঁতেন।

কুস্তি : মোৰ চকুত তুমি এনেকুৱা কি দেখা পোৱা?

মৃগাঙ্ক : সেয়া তুমি বুঝিবা। তোমাৰ সেই চকু দেখিয়েই মই তোমাৰ প্ৰেমত পৰিছিলোঁ। সেই এটি গান আছে নহয় ‘দেখেছি তাৰ কালো হৰিণ চোখ’—

কুন্তি : বাক, এদিনাখন যদি মই অন্ধ হৈ যাওঁ ?

মৃগাঙ্ক : প্লীজ কুন্তি, এনে কথা নক’বা।

কুন্তি : কিয়, বেচ এটি ৰোমাণ্টিক আৰু ড্ৰামাটিক কথা হ’ব। তোমাৰ বাগ্‌দত্তা হঠাতে অন্ধ হৈ গ’ল আৰু তুমি নাম কৰা অপ-থ্যাল’মিক চাৰ্জেন, অপাৰেচন কৰি মোৰ দৃষ্টি ওভোতাই আনিলা। খুব ভাল হ’ব। একেবাৰে হিন্দী চিনেমাৰ গৰম প্লট।

মৃগাঙ্ক : কুন্তি প্লীজ—

মৃগাঙ্কৰ চিন্তাৰ সোঁত হঠাতে বন্ধ হ’ল। সচকিত হ’ল। এই ঠাণ্ডাতো তেওঁ ঘামিব ধৰিছে। চকুত হাত দি চাই, চকুত পানী। চকুৰ ডাক্তৰৰ চকুত পানী। নিজৰ ভাবপ্ৰৱণতাৰ কথা ভাবি মৃগাঙ্কই মূহুৰ্ত্তেই হাঁহিলে। পাছ মুহূৰ্ত্তেই কঠিন বাস্তৱলৈ তেওঁ উভতি আহিল।

সঁচাকৈয়েতো দেশলৈ উভতি আহি তেওঁ কি কৰিব ?

কেইটিমান কলেজত লেকচাৰ দিব আৰু কেইহাজাৰমান চকুৰ অপাৰেচন কৰিব ? খুব বেছি কেইটিমান আই-কেম্প কেইখনমান গাঁওত কৰিব—কিন্তু তাতে জানো ভাৰতবৰ্ষৰ অন্ধতাৰ সমস্যা দূৰ হৈ যাব ? মৃগাঙ্কই নিজৰ মনতে ভাৰতবৰ্ষৰ এই বিৰাট আৰু বিপুল সমস্যাৰ কথা ভাবিব ধৰে।

ব্ৰীফ কেহ খুলি মৃগাঙ্কই সৰু এখন কিতাপ উলিয়ালে। সুন্দৰ নীলা বেটুপাতত লেখা আছে, National programme for prevention of visual impairment and control of Blindness : India পঢ়ি পঢ়ি মৃগাঙ্ক জিকাৰ খাই উঠিল। প্ৰায় চাৰে চাৰি কোটি মানুহ ভাৰতবৰ্ষত ‘ভিজুৱাল ইমপেয়াৰমেণ্ট বা দৃষ্টি-হীনতাৰ ৰোগত আক্ৰান্ত আৰু প্ৰায় নব্বৈ লাখ মানুহ অন্ধ—যি

সকলৰ মাজত পঞ্চাছ লাখ এনেকুৱা অন্ধ আছে যিসকলে সময়মতে চিকিৎসা পালে দৃষ্টি ওভোতাই পালেহেঁতেন। কিন্তু সেয়া কেতিয়া সম্ভৱ হ’ব ?

আৰু এটি পাত লুটিয়ালে মৃগাঙ্কই। যদি প্ৰত্যেক বছৰে দহ লাখ অপাৰেচন কৰা যায় তেনেহঁলে পাঁচ বছৰত পুৰণি ৫০ লাখ ৰোগীয়ে দৃষ্টি ওভোতাই পাব পাৰে। কিন্তু প্ৰতি বছৰে আৰু কিমান মানুহ যে চকুৰ অসুখত আক্ৰান্ত হৈছে তাৰতো হিচাপ নাই। কিন্তু আজি দেশৰ যি অৱস্থা তাতে গোটেই দেশত বছৰে মুঠ ছয় লাখ অপাৰে-চনেই হ’ব পাৰে। প্ৰতি বছৰে আকৌ ১২ লাখ মানুহ দৃষ্টিহীনতা বা দৃষ্টিক্ষীণতাৰ ৰোগত আক্ৰান্ত হয়। এতিয়া দেশত গোটেই বছৰ মুঠ তিনিশ আই স্পেচিয়েলিষ্ট আৰু একশ আই এছিছটেণ্টৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা আছে—যেতিয়া প্ৰয়োজনীয়তা আছে বছৰে ১৫০০ অপথ্যা-লম্যাণ্ডিষ্ট আৰু ১৫০০ আই এছিছটেণ্টৰ। গোটেই ভাৰতবৰ্ষত মাত্ৰ আছে ৩৮০০ আই স্পেচিয়েলিষ্ট। এয়া এক ভয়াবহ কথা ! ইয়াৰ সমাধান জানো কোনোদিনাখন নহ’ব ? মৃগাঙ্কই কিতাপখনৰ পাত লুটিয়াই যায়। চকুত পৰিল ১৯৭৫ চনৰ অন্ধতা সম্পৰ্কে ৰাষ্ট্ৰীয় নীতিৰ ফালে।

One of the basic human rights is the rights to see. We have to ensure that no citizen goes blind need-lessly, or being blind does not remain so, if, by rea-sonable deployment of skill and resources, this sight can be prevented from deteriorating, or if already lost, can be restored.

সকলো আকাশ কুসুম। নিজে নিজে মৃগাঙ্কই ক’লে। সকলোতকৈ আচৰিত বিষয় হ’ল এই ভাৰতবৰ্ষত যিবোৰ কাৰণত মানুহ অন্ধ হয় তাৰ বেছি ভাগ ক্ষেত্ৰতেই সময়মতে চিকিৎসা পোৱা হ’লে তেওঁলোকে দৃষ্টি ওভোতাই পালেহেঁতেন। শতকৰা পঞ্চাশজন মানুহ অন্ধ হয় কেটাৰেক্টৰ কাৰণে। সময়মতে অপাৰেচন হ’লে ৰোগীয়ে দৃষ্টি

ওভোতাই পাব পাৰে। শতকৰা বিছজন অন্ধ হয় ট্ৰ্যাকোমাৰ কাৰণে।
এয়া সময়োচিত চিকিৎসাত ঠিক হ'ব পাৰে। পুষ্টিৰ আহাৰৰ অভাৱত
শতকৰা দুজন মানুহ অন্ধ হয়। পুষ্টিৰ আহাৰ। মৃগাঙ্কই মনে মনে
হাঁহিলে— ব'ত আহাৰেই নাই তাতে আকৌ পুষ্টিৰ আহাৰ ?

মৃগাঙ্কই চিন্তা কৰিব নোৱাৰা হ'ল। চকু মুদি শুবলৈ চেষ্টা কৰে।
কিন্তু টোপনি ক'ত - চকুৰ সম্মুখত মাত্ৰ ভাহি উঠে কুস্তিৰ মুখ।
- আৰু কাণত বাজে তেওঁৰ বথা— 'নহয় নহয় মৃগাঙ্ক, মই কুমাৰী মা
নহওঁ, হ'ব নিবিচাৰোঁ।' আৰু পাছ মুহূৰ্ততে 'নহয়' মই আত্মহত্যা
নকৰোঁ। মই জীয়াই থাকিম। কিন্তু তোমাৰ সন্তানে গম নাপাব
তাৰ দেউতাক কোন।'

ক'ত আজি কুস্তি আৰু ক'ত বা তেওঁৰ সন্তান ? ক'ত বিচাৰিব ?
, যিমান দূৰ সন্তৰ এলাহাবাদ চহৰত বিচৰি চাইছে।' চিনাকি অচিনাকি
সকলো ঠাইতে ঘূৰি ফুৰিছিল পোন্ধৰ বছৰ আগতে তেওঁৰ সন্তান পোৱাৰ
আশাত। এনেকুৱা বুৰুকামি জানো কোনোবাই কৰে ? হাজাৰ হাজাৰ
ল'ৰা-ছোৱালীৰ মাজত তেওঁ কাক বিচাৰিব আৰু জানিবই বা কেনেকৈ
সেয়া কৰ সন্তান ? পোন্ধৰ বছৰ আগতেই বা তেওঁৰ বয়স কিমান
আছিল। কিন্তু সেয়া ল'ৰা নে ছোৱালী মৃগাঙ্কই একোকে নাজানে।
সেয়া যিয়ে নহওঁক আজি তেওঁ বাইছ বছৰৰ যুৱক বা যুৱতী। কাৰদৰে
দেখাত হৈছে— কুস্তিৰ দৰে নে তেওঁৰ দৰে ? যিজনৰ দৰেই হওঁক তেওঁৰ
চকু নিশ্চয় কুস্তিৰ ভীত হৰিণীৰ চকুৰ দৰে। 'দেখেছে তাৰ কালো
হৰিণ চোখ'— গানৰ শাৰীটো আজি বহুদিন পাছত মনত পৰিল—
মৃগাঙ্কৰ।

তন্দা আহিছিল মৃগাঙ্কৰ। হঠাৎ এয়াৰ হোষ্টেজৰ— ইন এ ফিউ
মিনিট্ চ ফ্ৰম নাও উই উইল বী লেণ্ডিং এট কেলকাতা, ঘোষণাত তেওঁৰ
তন্দা ভাঙি গ'ল। পোন্ধৰ বছৰ আগতে তেওঁ যেতিয়া আহিছিল,
তেতিয়া দমদম এয়াৰ পোৰ্ট আৰু এতিয়া হৈছে কেলকাতা এয়াৰ পোৰ্ট।
নাম বথা আৰু নাম সলোৱা দেশৰ শাসকসকলৰ এটি নিচা হৈ পৰিছে
—মৃগাঙ্কই ভাবিলে।

তলত অসংখ্য পোহৰৰ মালা। কলিকতা তেতিয়াও সাৰ পোৱা
নাই। .... জোকাৰণি এটি মাৰি প্লেনখন বানওৱেৰ প্ৰায় শেষ
প্ৰান্তত থমকি ব'ল। নিজৰ চিটৰপৰা উঠিব খোজতে মৃগাঙ্কই অনুভব
কৰিলে তেওঁৰ চকুত পানী।

o o o

কোনোবাই ক'লে, 'ডিটাচমেন্ট অফ দি ৰেটিনা'; কোনোবাই ক'লে,
'এট্ৰফী অফ দি অপটিক নাৰ্ভ'; আকৌ কোনোবাই ক'লে, 'চাডন
থ্ৰু শ্বচিচ্'। কিন্তু, কাৰণ যিয়ে নহওঁক দুমাহ পাছত কুস্তি যেতিয়া
হিম্পিতালৰপৰা ওলাই আহিল তেতিয়া তেওঁৰ চকু দুটি হেৰুৱাইছে।
কুস্তি অন্ধ হৈছে। ভাৰতবৰ্ষত যি এক পয়েন্ট কুৰি পাৰ্চেণ্ট মানুহ
দুৰ্ঘটনাৰ কাৰণে চকুৰ দৃষ্টি হেৰুৱাই, কুস্তিও তেওঁলোকৰে এজন হ'ল।

কৰ্ণৰ হাতত ধৰি কুস্তি যেতিয়া ৰিক্সাৰপৰা নামিল, তেতিয়া
শিবানী বাইদেউ বাৰাণ্ডাত থিয় হৈ আছে। কুস্তিয়ে দেখা নাপালে
শিবানীৰ দুই চকুৱেদি পানী ওলাই দুই গালেৰে বৈ অহা।

কৰ্ণৰ কেনেকুৱা যেন সন্দেহ জাগিল ! কি ঘটনা তেওঁ একোকে
বুজিব নোৱাৰিলে, কিন্তু, ক'ৰবাত যেন এটি বহস্য আছে। ..... এই
ক'লা হৰিণ চকু—তাৰ কাৰণে যন্ত্ৰণা আৰু অত্যাচাৰ, অনাচাৰ, পাপ
দেখা পাব নালাগে—এইবোৰ কথাৰ মানে কি ? কিন্তু মাকক কোনো
কথা সুধিবলৈ সাহস নহ'ল। ঠিক সাহস নহয়, ক'ৰবাত যেন এটি
বাধা অনুভৱ কৰে, তেওঁৰ মাকে এৰি অহা দিনবোৰৰ কথা সুধিবলৈ।
প্ৰথমতে, তেওঁ প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ, তেওঁ মাকক কথা দিছে, তেওঁৰ দেউতাকৰ
বিষয়ে কোনো কথা নোসোধে। দ্বিতীয়তে, তেওঁ কিবা সোধা মানে
মাকৰ মনত কষ্ট দিয়া। যি তেওঁ কোনোদিনাখনে নাই, আজিও
বিচৰা নাই। ইয়াৰ কাৰণে তেওঁ আৰু তেওঁৰ মাকৰ ভিতৰত এটি দীৰ্ঘ
ব্যৱধানৰ সৃষ্টি হৈছে।

বিহনাত শুই শুই কুন্তি পুনৰ উভতি গ'ল সুহৃদ অতীতলৈ ওঁঠৰ একোণত এটুকুৰা হাঁহি ফুটি উঠিল আৰু তেওঁৰ মনত পৰিল সুন্দৰ এক সন্ধ্যাৰ সেই টুকুৰা-টুকুৰ কথা.....।

মৃগাঙ্ক : যেতিয়াই তোমাক দেখা পাওঁ তেতিয়াই ভাব হয় তোমাৰ এই সুন্দৰ টনা টনা ভীত হৰিণীৰ দৰে চকু যদি সকলোৰে পালেহেঁতেন তেনেহলে এই পৃথিৱীখন আৰু কিমান সুন্দৰ, আৰু কিমান মধুময় হ'লহেঁতেন।

কুন্তি : মোৰ চকুত তুমি এনেকুৱা কি দেখা পোৱা ?

মৃগাঙ্ক : সেয়া তুমি নুবুজিবা। তোমাৰ সেই চকু দেখিয়েইতো মই তোমাৰ প্ৰেমত পৰিছিলো। সেই এটি গান আছে নহয়—‘দেখেছি তাৰ কালো হৰিণ চোখ’.....।

কুন্তি : বাক, এদিনাখন যদি মই অন্ধ হৈ যাওঁ ?

মৃগাঙ্ক : প্লীজ কুন্তি, এইবোৰ কথা নক'বা।

কুন্তি : কিয়, এটি ৰোমাণ্টিক আৰু ড্ৰামাটিক কথা হ'ব নহয় ? তোমাৰ বাগ্‌দত্তা হঠাৎ অন্ধ হৈ গ'ল আৰু তুমি কৰা অপথ্যাল'মিক চাৰ্জেন, অপাৰেচন কৰি মোৰ দৃষ্টি ওভোতাই আনিলা। খুব ভাল হ'ব। একেবাৰে হিন্দী চিনেমাৰ গৰম প্লট।

কিমান দিনৰ আগৰ কথা। আজি যদি মৃগাঙ্ক ওচৰত থাকিল-হেঁতেন কুন্তিয়ে তেওঁক সেই মধুৰ সন্ধ্যাৰ কথা মনত পেলাই দিলেহেঁতেন। কিন্তু এয়া তেওঁ কি কৰিছে ? কুন্তিয়েতো এৰি অহা জীৱনক পাহৰি যাব খুজিছে ? যিজনক তেওঁ নিজে অতীতৰ এক গভীৰ অন্ধকাৰৰ অন্তৰালত পেলাই থৈ অহিছে; আজি কিয় তেওঁৰ কথা মনত পৰিছে ? ক'ত আজি মৃগাঙ্ক কোনে জানে। কুন্তিয়ে জানিবও খোজা নাই। কুন্তিয়ে পাহৰিব খোজে তেওঁৰ জীৱনলৈ মৃগাঙ্ক নামৰ কোনো পুৰুষ আহিছিল !! তেওঁ লম্পট, তেওঁ হীন, তেওঁ কাপুৰুষ, তেওঁ পাপী। তেওঁৰ পাপৰ বোজা আজি নিষ্পাপ কৰ্ণই বহন কৰিছে। কৰ্ণ ডাঙৰ হৈছে। তেওঁ হয়তো সকলো বুজিব পাৰিছে। কৰ্ণ হয়তো ... কিয় নিশ্চয় জানে; তেওঁ জাৰজ সন্তান, এ বাষ্টাৰ্ড।

কুন্তি কঠিন বাস্তৱলৈ উভতি আহে। এইবোৰ কি তেওঁ ভাবি আছে। তেওঁৰ এই পৃথিৱীত কৰ্ণ আৰু শিবানীৰ বাহিৰে আৰু ক'তো স্থান নাই, বিন্দু মাত্ৰও স্থান নাই।

কুন্তিয়ে মাতিলে, কৰ্ণ তই ক'ত ? মোৰ ওচৰলৈ আহ।

—কিয় মা, মইতো তোমাৰ ওচৰতে আছোঁ। কৰ্ণই মাকৰ হাতখন নিজৰ হাতৰ মুঠিলৈ আনিলে।

—তুমি কি কৈছা, মা। মইতো সকলো সময়তে তোমাৰ ওচৰতে আছোঁ। তোমাৰ বাহিৰে মোৰ কোন আছে, যে তেওঁৰ ওচৰত থাকিমগৈ.....।

মোৰ বাহিৰে তোমাৰ কোনো নাই। নহয়, নহয়, শিবানী বাইদেউ আছে। আৰু কোনো নাই। কুন্তিৰ মুখলৈ কথাতো আহিছিল, কিন্তু তেওঁ নক'লে। অনায়াসেই ক'ব পাৰিলেহেঁতেন, তোৰ ওচৰত আৰু এজন থকা উচিত আছিল— কিন্তু তেওঁ আজি নাই। ক'ৰবাত এই অসংখ্য মানুহৰ ভিৰৰ মাজত হেৰাই গৈছে। —কিন্তু কুন্তিয়ে একো নক'লে।

কুন্তিয়ে প্ৰশ্ন কৰে, ডাক্তৰে কি ক'লে, মোৰ চকু জানো কোনোবা-দিনাখন ভাল হ'ব ? ইয়াৰ জানো কোনো চিকিৎসা নাই ?

মা, মই বহু ডাক্তৰক সুধিছোঁ। তেওঁলোক সকলোৰে কৈছে তোমাৰ দৃষ্টিশক্তি পোৱাতো অসম্ভৱ। তেওঁলোকে আৰু কৈছে, বিদেশলৈ গ'লে হয়তো তাৰ ডাক্তৰে কিবা কৰিব পাৰে। কিন্তু মা, সেয়াতো বহু টকাৰ কথা। কিন্তু চাবা মা, মই এটা চাকৰি লৈ তোমাক ঠিক বিলাতলৈ পঠিয়াম। কৰ্ণই ক'লে।

—থাওঁক, তই এতিয়া ভাবিব নালাগে। কি হ'ব বিলাতলৈ গৈ। কুন্তিয়ে উত্তৰ দিলে।

মৃগাঙ্কওতো বিলাতলৈ যাব খুজিছিল। কিন্তু মৃগাঙ্ক জানো শেষ পৰ্য্যন্ত গৈছিল ? কুন্তিয়ে নাজানে। তেওঁ জানিবও খোজা নাই। যি লক্ষ্যলৈ যায় সেয়ে ৰাৱণ হয়। যদি গৈছেও মৃগাঙ্কই হয়তো বগী

মেম বিয়া কৰাইছে। মৃগাঙ্ক জানো ৰাৱণ আছিল? কুন্তিয়ে ভাবিব নোৱাৰে। কুন্তিৰ লাহে লাহে টোপনি আহিল।

○ ○ ○

নিজৰ কোঠালৈ গৈ কৰ্ণ চকী এখনত বহিল। মূৰত চিন্তাৰ জোঁট। নিজৰ পিতৃ-পৰিচয় অভাৱত বহুবাৰ তেওঁ বেয়া পৰিস্থিতিত পৰিছে। ভৱিষ্যতেও হ'ব। তেওঁ এইখিনিয়ে বুজিব পাৰিছে যে দেউতাকে তেওঁৰ মাকক ত্যাগ কৰিছে। কিন্তু তেওঁৰ মাকে শিৱত সেন্দূৰ লয়। তাৰ মানে দেউতাক আজিও জীয়াই আছে। কিন্তু কি এনেকুৱা ঘটনা ঘটিছিল যাৰ কাৰণে আজি বাইছ বছৰ কোনোৱে কাৰো খবৰ নললে? কি কাৰণে এই বিচ্ছেদ? কৰ্ণ কোনো সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব নোৱাৰিলে।

হঠাতে কোনোবাই যেন কৰ্ণক চপাংকৈ চাবুক মাৰিলে—সেয়া যদি হয়? অলপ আগতে তেওঁৰ মাকে যে অত্যাচাৰ, অনাচাৰ আৰু পাপৰ কথা কৈছিল, তেনেহ'লে তেওঁৰ মা তেওঁৰ জন্মদাতা স্ত্ৰী নহয়? তেওঁ নিজে জানো পাপৰ ফল? সেয়া যদি হয় তেনেহ'লে তেওঁ জাৰজ সন্তান—এ বাণ্টাৰ্ড?

তেওঁৰ মনত পৰিল, এলাহাবাদৰ স্কুলত কোনো কোনোৱে তেওঁক বাণ্টাৰ্ড বুলি কৈছিল। সেয়া যদি সত্য হয়, তেনেহ'লে তেওঁৰ ভৱিষ্যৎ কি? এনেকুৱা কি কাৰণ থাকিব পাৰে যাৰ কাৰণে তেওঁৰ মাক আৰু দেউতাকৰ বিয়া নহ'ল? দোষ কাৰ? তেওঁৰ মাকৰ? কৰ্ণ ই সপোনতো ভাবিব নোৱাৰে যে তেওঁৰ মাকে জানি শুনি কোনো পাপ বা দোষ কৰিব। দোষ নিশ্চয় তেওঁৰ জন্মদাতাৰ। এবাৰ যদি তেওঁক ওচৰত পায়! কিন্তু কোন তেওঁ—নাজানে। তেওঁক কোনো দিনাখনে মাকে কোৱা নাই, তেওঁও প্ৰশ্ন কৰা নাই। তেওঁ নিজৰ জন্ম ৰহস্য নিজেই নাজানে আৰু তেওঁৰ নিজৰ জীৱন ক্ৰমাগত ৰহস্যৰে ঘণীভূত হৈ পৰিছে।

কৰ্ণৰ মূৰত যেন জুইহৈ জ্বলিছে। তেওঁ পাগলৰ দৰে কোঠাৰ ভিতৰত পায়চাৰী কৰিছে। শান্ত হৈ পুনৰ চকীত বহিল। হিগাৰেটৰ

পিছত হিগাৰেট ছাইদানীত জমা হ'ল। বহু ৰাতি হ'ল। কিন্তু টোপনি নাছিল। কৰ্ণ ই ভাবিলে ইয়াৰ এটা কিবা বিহিত ব্যৱস্থা কৰিবই লাগিব। কিন্তু সেয়া কেনেকৈ হ'ব, একো ঠিক কৰিব নোৱাৰিলে। এক অসহায় যন্ত্ৰণাত তেওঁ ছট্‌ফটাব ধৰিলে।

○ ○ ○

এইবাৰ দেশলৈ উভতি আহি তেওঁৰ অভ্যর্থনা দেখি মৃগাঙ্ক আচৰিত হ'ল। তেওঁক লৈ দেশত হৈ-চৈ হ'ল। তেওঁৰ লগত যিসকলে পঢ়িছিল সেই সকলৰ ভিতৰত বহুতেই প্ৰফেচৰ, ৰীডাৰ হৈছে। নিজৰ পৰিচিত হস্পিতালত মৃগাঙ্কই চকুৰ অপাৰেচন কৰি বহুতৰে দৃষ্টি ওভোতাই দিছে। কোনোবাই তেওঁক হৈছে দেৱতা, কোনোবাই দয়াৰ অৱতাৰ। কাৰণ, মৃগাঙ্কই কাৰোপৰা পইচা লোৱা নাই।

কিন্তু, ইমান ব্যস্ততাৰ মাজতো প্ৰায় তেওঁৰ কুন্তিৰ কথা মনত পৰে। কিন্তু কুন্তিক ক'ত বিচাৰিব? সেইবোৰ পাহৰি যোৱাৰ কাৰণে নিজকে কামত ডুবাই দিছে। খবৰ কাগজত তেওঁৰ ইন্টাৰভিউ ওলাইছে, টেলিভিচন আৰু ৰেডিঅ'ত বহুবাৰ তেওঁ চকুৰ নানা ৰকমৰ অসুখলৈ অইন ডাক্তৰসকলৰ লগত আলোচনা হৈছে। দূৰ দূৰণিৰ, পৰা দৃষ্টিহীন মানুহ তেওঁৰ ওচৰলৈ আহিছে আৰু দিনে নিশাই তেওঁলোকৰ সেৱা কৰিছে। কিন্তু এই সকলোবোৰৰ মাজতো মনৰ শান্তি পোৱা নাই।

○ ○ ○

আবেলি ছৰমুৰকৈ কৰ্ণ ঘৰলৈ আহিল। চকুৰে মুখে হাঁহি। তেওঁৰ আনন্দৰ আতিশয্য দেখা পাই শিবানী আচৰিত হ'ল। কি কথা? আকাশৰ জোন হাতত পালি নেকি?

—মাহী, এটা ভাল খবৰ আছে। কলিকতাৰপৰা মোৰ এজন বন্ধু আহিছে। সি কৈছিল, কলিকতালৈ বোলে বিলাতৰপৰা এজন খুব নাম কৰা চকুৰ ডাক্তৰ আহিছে। তেওঁ বহু ছৰাৰোগ্য চকুৰ অসুখ অপাৰেচন কৰি ভাল কৰিছে। সেই কাৰণে ভাবিছো, মাক এবাৰ কলিকতালৈ লৈ যাওঁগৈ।

শিবানীয়ে উৎসাহ দিলে— মাক কৈছনে ?

—নাই, কোৱা নাই। তুমিও মোৰ লগত বলা। তুমি নক'লে মা সন্মত নহ'বও পাৰে। এই সুযোগ আৰু হয়তো পোৱা নাযাব।

কুন্তিৰ কোঠালৈ গৈ দেখিলে কুন্তি স্থানুৰ দৰে নিশ্চল হৈ বহি আছে। ভৰিৰ শব্দ শুনি সুধিলে, কোন ?

শিবানীয়ে উত্তৰ দিয়ে, মই আৰু কৰ্ণ। খুব ভাল খবৰ আছে।

মুখখন কৰুণ কৰি ক'লে, ভাল খবৰ ? কাৰ ভাল খবৰ ?

—কিয়, তোৰ ভাল খবৰ।

—মোৰ আকৌ কি ভাল খবৰ হ'ব পাৰে।

—ওঁ, মা আছে। খুব ভাল খবৰ—একে উশাহতে কৰ্ণ ই সকলো কথা বহলাই মাকক ক'লে।

কুন্তিয়ে ক'লে, নাই, নাই কোনো লাভ নাই— মই জানো পুনৰ মোৰ দৃষ্টি ওভোতাই নাপাওঁ—আৰু পোৱাৰ কাৰণে মোৰ কোনো ইচ্ছাও নাই।

শিবানীয়ে খং কৰি ক'লে, চা কুন্তি, সকলো সময়ত তোৰ ইচ্ছামতে কাম নহ'ব। কিবা অধিকাৰ, কিবা ইচ্ছা মোৰ আৰু কৰ্ণৰো আছে। তই যি ক'বি সেয়া আমি শুনিব লাগিব, তেনে কোনো চুড়ি আমিতো কৰা নাই। তাৰোপৰি তোৰ আপত্তি ক'ত ?

—কিয়, মোৰ ইচ্ছাৰ জানো কোনো দাম নাই ? মই জানো মোৰ দৃষ্টি পুনৰ উভতি নাহে। গৈ কি লাভ হ'ব ?

—সকলো সময়তে তোৰ ইচ্ছামতে কাম নহয়। তই নিজে বৰ ডাঙৰ হ'লি নহয় ? চকুৰ দৃষ্টি উভতি নাহে। একো কথা আমি নুশুনো, তই কলিকতালৈ যাবই লাগিব। দৃঢ় মাতাবে শিবানীয়ে ক'লে।

কুন্তিয়ে কিবা কোৱাৰ আগতে কৰ্ণ ই ক'লে, মা, এই ডাক্তৰজন বহু ডাঙৰ। পৃথিৱীজোৰা নাম। তোমাতকৈ কঠিন ৰোগীৰ দৃষ্টি ফিৰাই আনিছে। তুমি নাজানা মা, এওঁ বাইছ বছৰ বিলাত আৰু ইউৰোপত থকাৰ পাছত ভাৰতবৰ্ষলৈ উভতি আহিছে।

—কিমান বছৰ ?

—বাইছ বছৰ। সেই বুলিয়ে মোৰ বন্ধুজনে কৈছিল।

কুন্তিৰ মনত সন্দেহৰ মেঘ জমা হ'ল। বাইছ বছৰ ? এই বাইছ বছৰতো তেওঁ দুব্বিসহ জীৱনৰ বোজা বৈ লৈ ফুৰিছে ! কৰ্ণৰ বয়সতো বাইছ। আৰু তেওঁৰ জীৱনৰ সেই বাতিৰ ঘটনা—সেয়াওতো বাইছ বছৰৰ কিছুদিন আগৰ ঘটনা। সেই বৰষুণ, সেই ৰেপ্ট-হাউছ, সেই বগা ফিয়েট। সেই বিজুলী চমকণি ! কিন্তু কুন্তিয়ে বলিয়াৰ দৰে কি যা-তা ভাবিছে। কৰ্ণ আৰু শিবানী বাইদেউৰে তেওঁৰ ভালৰ কাৰণে সকলো কৰিছে আৰু তেওঁ এই বাইছ বছৰৰ ঘটনা লৈ নিজকে যন্ত্ৰণা দিছে। নিজকে সংযত কৰি কুন্তিয়ে ক'লে, ডাক্তৰৰ কি নাম ?

মূৰ খজুৱাই কৰ্ণ ই ক'লে, নামতো নাজানো, কিন্তু এয়া জানো তেওঁক লৈ কলিকতাত হৈ চৈ লাগিছে। মা, প্লীজ তুমি ব'লা না। এবাৰ চেষ্টা কৰি চোৱাত আপত্তি ক'ত ? তুমি যদি দৃষ্টি ওভোতাই নোপোৱা নাই। ইয়াতকৈ বেয়াতো হ'ব নোৱাৰে। কিন্তু দৃষ্টি যদি ওভোতাই পোৱা তেনেহ'লে !! এবাৰ চেষ্টা কৰি চোৱাত আপত্তি ক'ত ?

কুন্তি শুন, কৰ্ণ ই ঠিকেই কৈছে। চেষ্টা কৰাত ক্ষতি কি ?

—শিবানী বাইদেউ ইয়াত ক্ষতিৰ একো কথা নাই।

—তেনেহ'লে ? তই আপত্তি কিয় কৰিছ ?

—শিবানী বাইদেউ, মই আপত্তি কৰা নাই। কিন্তু মোৰ ভয় হৈছে এই বাইছ বছৰ—এই চকুৰ ডাক্তৰ কিবা যেন এটি মোৰ গোলমাল হৈছে। হয়তো মোৰেই ভুল—কিন্তু শিবানী বাইদেউ, তুমিতো জানা, ভুলৰ স্মৃতি মই কিমান দিছোঁ। তথাপিও, তোমালোকৰ মুখলৈ চাই তোমালোকৰ ইচ্ছা পূৰণ কৰিবলৈ যাম। কেতিয়া যাব লাগিব কোৱা, মই যাম—কুন্তি অসহায়ৰ দৰে ক'লে।

o o o

মৃগাঙ্ক প্ৰায় দুঘণ্টা অপৰেচন থিয়েটাৰত কটাই চকীখনত বহিছেহি; এনেতে ইন্টাৰনী আহি খবৰ দিলে, চাৰ, পেচেন্টৰ অৱস্থা খুব বেয়া।

দুৰ্ঘটনাত চকু দুটা বেয়া হৈছে। হেড ইনজুৰীও খুব চিভিয়াৰ। চকুৰ অপাৰেচনটো আপুনি কৰিলে কিন্তু ভাব হৈছে ৰাখিব পৰা নাযাব।

অলপ সময় মনে মনে থাকি মৃগাঙ্কই ক'লে, আমি যিমানখিনি কৰিব লগা আছিল কৰিছোঁ। অক্সিজেন দি আৰু অলপ সময় চোৱা... তাৰ পাছত যি হয় হ'ব।

আন এটি কোঠাত এখন চকীত কুন্তি বহি আছিল। কুন্তিৰ ভাব হ'ল কথাখিনি যেন বহু দূৰৈৰ পৰা ভাহি আহিছে—ক্ষীণ কিন্তু স্পষ্ট, তথাপিও শেষৰ কথা কুন্তি চমকি উঠিল। সেই যে 'তাৰ পাছত যি হয় হ'ব' এয়াতো তেওঁৰ অতি পৰিচিত কথা। ডিঙিৰ স্বৰ! সেয়াও যেন চিনাকি।

কোন? কোনে কথা কৈছে? কুন্তি নিজৰ অজানিতে প্ৰায় চিঞৰি উঠিল।

—ক'তা, ইয়াততো কোনো নাই মা। ওচৰৰ কোঠা এটিত ডাক্তৰ-সকলে কথা পাতিছে—কৰ্ণই মাকৰ ওচৰলৈ আহি ক'লেহি।

—হয়তো হ'ব পাৰে। মই ভুল শুনিছোঁ—কুন্তি চকীত হেলান দি বহিল।

—কি ভুল শুনিছা মা? কৰ্ণই সুধিলে।

কুন্তিয়ে একো উত্তৰ নিদিলে। তেওঁ যেন এই পৃথিৱীৰ মানুহ নহয়। তেওঁ যেন অইন এখন জগতৰ মানুহ। তেওঁ যেন তেওঁৰ দৃষ্টিহীন চকুৰেও অতীতক দেখা পাইছে। অলপ অলপ অস্পষ্ট, একে-বাৰে স্পষ্ট নহয়। তেওঁৰ স্মৃতিৰ মণিকোঠাৰ সকলো দুৱাৰ এখনৰ পিছত এখন খোল খাই যায় আৰু মানসপটত ভাহি উঠে বিগত বাইছ বছৰৰ বেদনাৰ ইতিহাস।

—মই এতিয়াই আহিছোঁ মা—বুলি কৈ কৰ্ণ ওলাই গ'ল।
কুন্তিয়ে শুনিও যেন শুনিবলৈ নাপালে।

ইয়াৰ পিছৰ ৰোগী কোন? মৃগাঙ্কই এজন জুনিয়ৰক সুধিলে।
চাৰ, এয়াও এটি দুৰ্ঘটনাৰ কেছ। এক্সিডেণ্টত মহিলা গৰাকীৰ দুয়োটা চকুই অন্ধ হৈ গৈছে।

—মহিলা? কি নাম? ক'ৰপৰা আহিছে? মৃগাঙ্কই প্ৰশ্ন কৰে।

—চাৰ, মহিলাগৰাকী এলাহাবাদৰপৰা আহিছে। নাম, কুন্তি দেৱী।

—কি নাম ক'লা? কুন্তি দেৱী? এলাহাবাদৰপৰা? মৃগাঙ্কৰ হাতখন কঁপি উঠিল আৰু অপখল'মস্কোপটো সশব্দে মাটিত পৰি গ'ল।

—চাৰ, আপোনাৰ শৰীৰ বোধহয় বেয়া? জুনিয়ৰে সুধিলে। নহয়, নহয়। ব'লা ৰোগীক চাওঁগৈ মৃগাঙ্কই প্ৰচণ্ড কৌতূহলেৰে চকীৰ পৰা থিয় হ'ল।

○ ○ ○

কৰ্ণ উভতি আহিল। ক'লে, ডাক্তৰ এতিয়াই আহিব, মা।

কুন্তি কঠিন বাস্তবলৈ উভতি আহে। তেওঁৰ ভাব হয়, তেওঁ যেন এটি বেয়া সপোন দেখিছে। কৰ্ণ ওচৰলৈ আহোতেই ক'লে, ডাক্তৰৰ নাম কি?

—খুব বিখ্যাত ডাক্তৰ। নাম মৃগাঙ্ক ৰায়।

—কি নাম কৰ্ণ! আৰু এবাৰ ক'চোন—কুন্তিয়ে প্ৰায় চিঞৰি উঠিল।

—কিয়, কি হ'ল? ক'লোতো, ডাঃ মৃগাঙ্ক ৰায়।

—কৰ্ণ মোক এতিয়াই ইয়াৰপৰা লৈ ব'ল। মই এক মুহূৰ্ত্তও ইয়াত থাকিব নোখোজো। কৰ্ণই কিবা কোৱাৰ আগতেই কুন্তি চকী এৰি সন্মুখৰ ফালে আগবাঢ়ে—

—মা, মোৰ কথা শুনা—কি হৈছে তোমাৰ? ক'লৈ যোৱা তুমি? সন্মুখত চিৰি। মা—ৰ'বা, ৰ'বা—কৰ্ণ চিঞৰি উঠিল।

—নাই কৰ্ণ; মোৰ চকুৰ চিকিৎসাৰ দৰকাৰ নাই—মোৰ চকুৰ চিকিৎসাৰ দৰকাৰ নাই—কৈ কৈ কুন্তি বেগাই আগবাঢ়ে। একোকে দেখা পোৱা নাই—দুহাতেৰে কিবা এটা অবলম্বন বিচাৰিছে কিন্তু, বিৰাট ডাঙৰ বাৰাণ্ডাৰ দেৱাললৈ তেওঁৰ হাত নগ'ল। চিৰিৰ সন্মুখলৈ আহি মুহূৰ্ত্তৰ কাৰণে থিয় হ'ল। কৰ্ণৰ আৰ্তনাদ কাণলৈ আহে—মা

ব'বা, .. ব'বা ... চিৰিৰে নামিব ধৰিলে। ঠিক সেই সময়তেই মৃগাঙ্ক আৰু তেওঁৰ লগৰ অন্ত্যাত্ম ডাক্তৰ আহি উপস্থিত।

গোটেই হাস্পিতালত ছলছল — সেয়া এক অদ্ভুত দৃশ্য — নৃষ্টিহীন কুন্তি বেগাই চিৰিৰে নামিছে আৰু তেওঁক বাধা দিবলৈ কৰ্ণ আৰু কেইজনমান ডাক্তৰ পিছে পিছে দৌৰিছে। কিন্তু বেছি দূৰ তেওঁলোক যাব লগা নহ'ল — এটা সময়ত কুন্তি চিৰি ভুল কৰি বাগৰি বাগৰি তলত পৰিল — মজিয়াত তেজ ছিটিকি পৰিল।

পাগলৰ দৰে দৌৰি গৈ কুন্তিৰ দেহ মৃগাঙ্কই কোলাত তুলি লয়। তাৰপাছত ষ্টেচাৰত এমার্জেঞ্চী কমলৈ লৈ গ'ল।

○ ○ ○

বেণ্ডেজৰ মাজেৰে অকল কুন্তিৰ ওঁঠ দুটাই মাত্ৰ দেখা গৈছে। এসময়ত ওঁঠ দুটি কঁপি উঠিল। খুব লাহে লাহে ক'লে, কৰ্ণ, তই ক'ত?

এয়া মা, মই তোমাৰ ওচৰতে আছোঁ। ডাক্তৰো আছে, কৰ্ণৰ চকুৰ কোণত পানী।

—কোন ডাক্তৰ? ক্ষীণ মাতোৰে কুন্তিয়ে ক'লে।

কুন্তিৰ কাণৰ ওচৰলৈ মুখ নি মৃগাঙ্কই ক'লে, কুন্তি মই মৃগাঙ্ক। কিমান বিচাৰিছোঁ তোমাক — ক'ত হেৰাই গৈছিলো?

—তুমি কিয় আহিছা? কিয় — কিয়? আৰু কিবা সৰ্বনাশ কৰিবলৈ তোমাৰ বাকী আছে নেকি? তুমি আৰু মোৰপৰা কি বিচৰা? কুন্তিয়ে মুখখন ঘূৰাই কয়, তুমি কাপুৰুষ; তুমি ...।

—নহয় কুন্তি, তুমি ভুল বুজিছা। সেইদিনাখন তুমি মোৰ চিঠি পোৱা নাছিলো?

কি চিঠি? তোমাৰতো পাঁচ বজাত অহাৰ কথা আছিল।

—ওঁ, আছিল, কিন্তু পলম হ'ব বুলি ভাবি ডাইভাৰ মঙ্গল সিঙৰ হাতত মই চিঠি পঠিয়াইছিলোঁ। সেই চিঠি তুমি পোৱা নাছিলো? মৃগাঙ্কই প্ৰায় কান্দি দিলে।

—নাই, মই কোনো চিঠি পোৱা নাছিলোঁ। মোক মিছা কথা কৈ ভুলাবৰ চেষ্টা নকৰিবা। মঙ্গল সিঙক মাতা — তেওঁ কওঁক কিবা চিঠি মোক দিছিল নে নাই?

আজি মঙ্গল সিঙ নাই কুন্তি, কিন্তু তুমি মোক আৰু অলপ সময় দিয়া। মই প্ৰমাণ কৰিম মই নিৰ্দোষী ...

কুন্তিয়ে কিবা কোৱাৰ আগতে মৃগাঙ্কই বেগেৰে কোঠাৰপৰা ওলাই যায়। গাড়ী চলাই কুন্তিৰ সেই ঘৰলৈ যায়গৈ য'ত কুন্তি আছিল। চিৰি বগাই ছতলালৈ গৈ বেল বজাওতেই ভদ্ৰলোকজন ওলাই আহে। বহু বয়স হৈছে তেওঁৰ। চকুত মোটা চশমা। মৃগাঙ্কই ভাবিলে বোধহয় কেটাৰেক্ট।

মৃগাঙ্কই কিবা কোৱাৰ আগতেই ভদ্ৰলোকে চিঞৰি ক'লে — মই ঘৰ ভাৰা নিদিওঁ বুলি কৈয়ে মৃগাঙ্কৰ মুখৰ ওপৰতেই ছুৱাবখন বন্ধ কৰিব খুজিছিল।

মৃগাঙ্কই বাধা দি ক'লে, মই ঘৰ ভাৰা লব অহা নাই। আপুনি হয়তো মোক চিনিব পৰা নাই — আজিৰপৰা বাইছ বছৰ আগতে মই এদিন ৰাতি আপোনাৰ ওচৰলৈ আহিছিলোঁ। সেই সময়ত এগৰাকী ভদ্ৰমহিলা তলৰ ফ্ৰেটত আছিল, তেওঁকেই বিচাৰি আহিছিলোঁ —

—ওঁ, ওঁ, মনত পৰিছে। খুব ভাল ছোৱালী আছিল। তেওঁৰ ওপৰত মোৰ খুব মায়া হৈছিল। তেওঁ যোৱাৰ পিছত আন কাকো ঘৰ ভাৰাত দিয়া নাই।

কিন্তু মই যে সেই মহিলাক বিচাৰি আহিছিলোঁ নিশ্চয় আপোনাৰ মনত আছে? মৃগাঙ্কই অধৈৰ্য হৈ ক'লে।

—ওঁ, মনত আছে। আৰু এটি কথা মনত পৰিছে। ছোৱালীজনী যোৱাৰ পাছত ঘৰটো পৰিষ্কাৰ কৰিবলৈ গৈ বন্ধ লেফাফাত এখন চিঠি পাইছিলোঁ।

মৃগাঙ্কই ছটফটাব ধৰিলে। হয়, সেই চিঠিখন মোৰ দৰকাৰ। মোৰ ভীষণ দৰকাৰ। দয়া কৰি মোক সেইখন দিয়ক.....

ভদ্রলোকে এদ'ম কাগজ মৃগাঙ্কক উলিয়াই দি ক'লে, বোধহয় ইয়াৰ ভিতৰতে আছে, বিচাৰি লওঁক । নিজৰ লেখা চিঠি তত ক'লি বিচাৰি উলিয়াওতে বেছি সময় নালাগিল ।

পাগলৰ দৰে দৌৰি দৌৰি মৃগাঙ্ক এমার্জেক্ষী কমত সোমালহি । কমত নিস্তকতা ! জুনিয়ৰ ডাক্তৰে ইন্দ্ৰিতেৰে তেওঁক জনালে-অৱস্থা খুব বেয়া ।

মৃগাঙ্কই মূহূৰ্তৰ কাৰণে পাহৰি গ'ল যে তেওঁ ডাক্তৰ, কুন্তিৰ কানৰ ওচৰলৈ মুখখন নি ক'লে, চোৱা কুন্তি, মই সেই চিঠিখন পাইছোঁ, চিঠি তোমাৰ ঘৰতে আছিল ।

—চিঠি পাইছা । কি লিখিছিল। সেই চিঠিত ? কিন্তু খুব পলম হ'ল ।

কুন্তিৰ কথাবোৰ যেন বহু দূৰৈৰপৰা ভাহি আহিছে ।

মৃগাঙ্কই চিঠিখন পঢ়িব ধৰিলে :

কুন্তি — মই পাঁচ বজাৰ ভিতৰত আহিব নোৱাৰিম । তোমাৰ তালৈ যোৱাৰ কাৰণে গৈছিলোঁ । কিন্তু বাষ্টাত এটি এক্সিডেণ্টত বিছুমান সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালী গুৰুতৰভাৱে আহত হৈছিল । সিহঁতক লৈ মই হস্পিতাললৈ আহিছোঁ । মই অলপ সময় ইয়াতেই থাকিব লাগিব । এটি কথাই তোমাক জনাব খুজিছোঁ— মই তোমাক বিয়া কৰামেই । প্ৰীজ, তুমি ক'লৈকো যেন নোযোৱা । যিমান ৰাতিয়েই হওঁক মই আহিম । মোৰ কাৰণে অপেক্ষা বৰিবা । ইতি— মৃগাঙ্ক ।

—চিঠিখন ক'ত বুলি কুন্তিয়ে হাতখন আগবঢ়াই দিলে । মৃগাঙ্কই চিঠিখন তেওঁৰ হাতত দি হাতখন নিজৰ হাতৰ মুঠিত ল'লে ।

কুন্তিয়ে কৰ্ণক মাতে— কৰ্ণ, তুমি ক'ত ?

এয়া মা, মই তোমাৰ ওচৰতেই— কৰ্ণ ই মাকৰ আনখন হাত চেপি ধৰে ।

মৃগাঙ্ক খুব পলম হ'ল.....খুব পলম হ'ল .. সকলো অন্ধকাৰ ... দেখছি তাৰ কালো হৰিণ চোখ— লাহে লাহে কুন্তিৰ মূৰ এফালে ঢলি পৰে । তেতিয়াও তেওঁৰ হাত দুখন কৰ্ণ আৰু মৃগাঙ্কৰ হাতৰ মুঠিৰ মাজত ।